

(document nemachetat)

DOCUMENT ANALITIC

**Judecarea și sancționarea torturii și a relelor-tratamente
– analiza practicii judecătorești**

Autor:

Daniel GOINIC

Decembrie 2022

Kingdom of the Netherlands

Acest document este elaborat în cadrul proiectului „Asigurarea implementării în Moldova a unor standarde mai bune în domeniul drepturilor omului”, implementat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova și susținut financiar de Ambasada Olandei. Opiniile exprimate aparțin CRJM și nu reflectă în mod necesar poziția Ambasadei Olandei.

Cuprins

Mulțumiri	3
Sumar	4
Metodologie.....	6
Investigarea și sancționarea faptelor de tortură și rele-tratamente	7
Informații despre cauzele analizate	11
a) Chestiuni generale	11
b) Cine aplică tortura și relele tratamente?	12
c) Anul comiterii și durata de examinare a faptelor de tortură și rele tratamente	13
Sanționarea cauzelor de tortură și rele tratamente.....	15
Soluțiile instanțelor de fond	15
Soluțiile curților de apel.....	17
Soluțiile CSJ	18
Uniformitatea practicii judecătorești.....	23
Rejudecările în cauzele de tortură și rele tratamente	28
Concluzii	29
Recomandări	30

Mulțumiri

Dorim să ne exprimăm recunoștința și aprecierea sinceră **Ambasadei Regatului Țărilor de Jos în Republica Moldova**, în persoana **domnului Floris van Eijck și doamnei Ecaterina Vâlcu**, pentru sprijin financiar și suport în managementul proiectului implementat de CRJM „*Asigurarea implementării în Moldova a unor standarde mai bune în domeniul drepturilor omului*” și care ne-a permis să realizăm acest studiu.

La fel, mulțumim sincer **tuturor colegilor CRJM** care au oferit asistență pe parcursul cercetării, care au asigurat toate aranjamentele logistice și de vizibilitate și au făcut posibilă lansarea acestui studiu.

Sumar

Republica Moldova a recunoscut importanța combaterii fenomenului de tortură și a relelor tratamente aderând la Convenția ONU împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10 decembrie 1984 și la Convenția pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, adoptată de statele membre ale Consiliului Europei la 26 noiembrie 1987. Prin aderarea la Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO), Republica Moldova și-a asumat obligația de a garanta dreptul de a nu fi supus torturii sau tratamentului inuman sau degradant.

CtEDO a statuat în repetate rânduri că, chiar și în cele mai dificile circumstanțe, precum lupta împotriva terorismului și a crimei organizate, se interzice, în termeni absoluți, tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante. Prin urmare, indiferent de motivele reținerii sau crima de care este bănuit deținutul, acesta nu trebuie să fie supus(ă) relelor tratamente. Cu toate acestea, în multiple hotărâri de condamnare a Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), a fost constatată încălcarea de către Republica Moldova a obligației de a nu maltrata, de a investiga și de a aplica pedepse corespunzătoare pentru infracțiunile de tortură și rele tratamente.

Studiul analizează practica Curții Supreme de Justiție (CSJ) începând cu iulie 2013. Perioada analizată a fost selectată în mod deliberat, având în spate trei raționamente: (i) în decembrie 2012 au avut loc intervenții legislative substanțiale ale Codului penal, înăsprind sancțiunile pentru tortură și rele tratamente; (ii) lipsa unor studii similare la acest subiect pentru perioada de referință; (III) persistența opiniei publice că rata de condamnare reală a torționarilor este mică sau întârziată, fapt ce ar genera o stare de impunitate.

Rezultatele cercetării au la bază 71 de hotărâri irevocabile ale CSJ, în care acuzate sunt 102 persoane. Hotărârile analizate au fost emise în perioada iulie 2013 - februarie 2022 și se referă la fapte comise din anul 2006 până în 2018.

Subiecții infracțiunilor: 75% din hotărârile judecătorești analizate se referă la acuzații aduse **polițiștilor**. Această categorie este urmată de către **angajații din domeniul educației** (8%) și reprezentanții **serviciilor private de pază** (6%).

Soluțiile instanțelor: 73 din cele 102 persoane acuzate au finalizat cu sentințe de condamnare. Alte 17 persoane au fost achitate, iar în privința a 12 persoane procesul a fost încetat pe motive de procedură, cum ar fi expirarea termenului de prescripție sau reluarea cu încălcări a urmăririi penale. Rata de achitare în cauzele date este de cinci ori mai mare decât media achitărilor din sistemul judecătoresc (circa 3%).

În judecătoria rata de achitare constituie 38%, fiind de 13 ori mai mare decât rata medie de achitare din țară. În alte 12% din cazuri procesele au fost încetate. Doar 50% din cei acuzați au fost condamnați de judecătoria din prima instanță. Soluția primei instanțe a fost casată în curțile de apel în 59% din cazuri. Procurorii au șanse mai mari de izbândă în instanța de apel, unde rata de achitare scade de trei ori, până la 13%, iar rata de încetări scade până la 5%. La CSJ statistica cu privire la condamnări este foarte similară celei din curțile de apel.

În curțile de apel soluția primei instanțe este casată cu o rată de 59%. Acest lucru poate vorbi despre o examinare defectuoasă a cauzelor de către judecătoria, despre lipsa practicilor judecătorești uniforme,

sau despre predispoziția pro-acuzatorială a judecătorilor curților de apel. În apel, în 50% din cazuri, pedeapsa este mai aspră, iar în 9% din cazuri - mai blândă (dintre care 15 persoane au fost achitate).

La Curtea Supremă de Justiție, practic, trei din patru hotărâri ale instanței de apel sunt menținute. Acest fapt înseamnă că majoritatea deciziilor „finale” în se iau la nivelul instanțelor de apel. Șansa ca persoana să obțină o pedeapsă mai blândă la nivelul CSJ este mai mare, decât la nivelul instanței de apel. Chiar dacă în 76% din cererile de recurs natura soluției a rămas neschimbată față de apel, în 17% de cauze CSJ a dat o soluție mai favorabilă recurentului. În doar 7% din cauzele examinate, CSJ a emis o sancțiune mai aspră decât instanța de apel.

Durata judecării cauzelor: Rata medie de judecare a unei cauze de tortură și rele tratamente este de 6 ani. Cea mai mică durată a unui proces judiciar într-o cauză de tortură sau rele tratamente, în toate cele trei grade de jurisdicție a fost de 375 de zile, iar cea mai mare a durat 4 163 de zile (11,5 ani). Expirarea termenului de prescripție (pentru componenta de infracțiune abrogată) a atras după sine automat neaplicarea sancțiunilor, chiar dacă a fost dovedită vinovăția persoanei.

Rejudecări: Înainte de a deveni irevocabilă, fiecare a treia cauză de tortură sau rele tratamente este remisă la rejudecare. Mai gravă este situația în care cauzele sunt remise la rejudecare de trei sau mai multe ori. Acest lucru a fost constatat în cel puțin 8 cauze (11%) analizate.

Sanționarea cu închisoarea: Fiecare a cincea persoană (din 102 examinate în prezentul studiu) va primi o pedeapsă reală privativă de libertate. 71 persoane au fost sancționate cu pedeapsa închisorii, dintre care doar 20 cu termen real de executare a pedepsei. Rata de condamnare reală este mică, fapt ce ar genera impunitate pentru torționari.

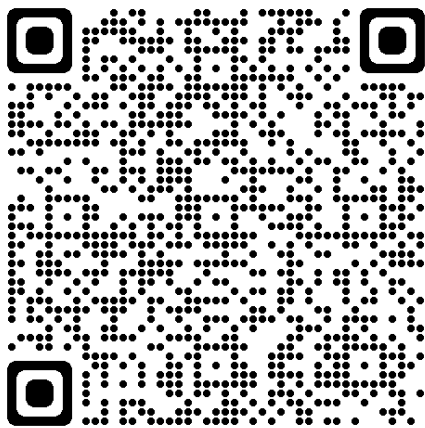
Practica judecătorească nu este pe deplin uniformă, mai ales la nivele diferite de instanțe. CSJ are rolul de a introduce un mecanism de consolidare a practicii judecătorești. Este important de a asigura că sancțiunile deja prevăzute de lege sunt aplicate corespunzător.

Scopul acestui document este cercetarea practicii judecătorești cu privire la tortură și tratamentul inuman sau degradant, pentru a conchide cum se acestea se sancționează în Republica Moldova în ultimul deceniu. În cadrul acestui studiu au fost analizate hotărârile Curții Supreme de Justiție (CSJ) care se referă la articolul 309¹ Cod Penal (în redacția legii nr. 139 din 30.06.2005 și abrogat în decembrie 2012)¹ și la articolul 166¹ Cod Penal (în vigoare din decembrie 2012), ce incriminează tortura, tratamentul inuman sau degradant (pe parcursul prezentului studiului va fi utilizat termenul generic „rele tratamente”). Documentul nu analizează practica judiciară în baza art. 328 alin.2 lit a) și c) (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu însoțite de aplicarea violenței; de tortură sau acțiuni care înjosesc demnitatea părții vătămate), abrogat în decembrie 2012 prin efectul Legii nr. 252/2012².

Au fost analizate toate hotărârile judecătorești adoptate în perioada iulie 2013 – februarie 2022 disponibile pe pagina web a CSJ, , secțiunea „Hotărârile Colegiului Penal CSJ”, www.csj.md, secțiunea „Hotărârile Colegiului Penal CSJ”. Au fost identificate 71 de hotărâri de acest gen și care vizau 102 de acuzați. Unele hotărâri se referă la maltratări care au avut loc și până în iulie 2013, inclusiv în 2006. Câteva cauze se referă la maltratarea protestatarilor în aprilie 2009.

Noi am depus toate eforturile pentru a analiza toate hotărârile relevante ale CSJ. Nu este exclus că unele hotărâri ale CSJ cu privire la tortură și tratamentul inuman sau degradant nu au putut fi găsite pe pagina web. Totuși, numărul mare de cauze analizate ne permite să avem o imagine destul de reprezentativă pentru a trage concluziile cu privire la sancționarea acestor infracțiuni în Republica Moldova.

În cadrul acestei cercetări a fost studiat doar textul hotărârilor CSJ. Au fost studiate doar hotărârile CSJ prin care a fost soluționată irevocabil cauza. Nu au fost analizate hotărârile CSJ prin care cauzele au fost trimise la rejudecare.

CRJM a analizat comportamentul infracțional, perioada comiterii infracțiunii și soluțiile CSJ și a instanțelor judecătorești inferioare (curți de apel și instanțe de fond). Suplimentar, au fost analizate tipul și severitatea sancțiunilor stabilite, durata de examinare a fiecărei cauze, subiecții care au fost implicați în comiterea faptelor de tortură și/sau rele tratamente, etc.

Informația despre toate dosarele examinate a fost introdusă într-un tabel, care poate fi consultat de orice persoană interesată prin scanarea acestui cod QR. În acest tabel dosarele sunt sistematizate în funcție de decizia CSJ.

Analiza nu își propune să constate care trebuia să fie soluția corectă în hotărârile analizate. Documentul analizează, în baza unui set de indicatori, dacă per ansamblu: (i) procedura de judecare a cauzelor de

¹ Abrogat prin Legea art. 166 nr. 252 din 8 noiembrie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative

² Tortura din cadrul acestei componente de infracțiune avea conținut similar cu tortura prevăzută în art. 309¹ Cod penal (în redacția de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 252/2012) și cu tortura prevăzută de actuala redacție a alin. (3) al art. 166¹ Cod penal. Abrogarea în acest sens a alin.(2) lit. c) al art. 328 Cod penal a fost o consecință a faptului că tortura din conținutul acestei forme agravante a excesului de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu se suprapunea cu infracțiunea de tortură, în special pentru că acestea erau considerate *lex specialis* ale componentei prevăzute de art. 309¹ Cod penal.

tortură și rele tratamente pare să fie eficientă din punctul de vedere al unui profesionist în domeniul dreptului și al unui observator imparțial și (ii) dacă practica instanțelor judecătorești din Republica Moldova în acest domeniu este uniformă.

Colectarea și sistematizarea informației, precum și scrierea acestui document a fost făcută de către Daniel GOINIC. Proiectul studiului și tabelul cu informația despre cele 71 de dosare au fost definitive de către Președintele CRJM, Vladislav GRIBINCEA, care a făcut unele propuneri pentru îmbunătățirea acestora.

Investigarea și sancționarea faptelor de tortură și rele-tratamente

Evoluția cadrului legislativ

Până în decembrie 2012, Codul penal al Republicii Moldova avea mai multe articole care incriminau tortura și relele tratamente. Chiar dacă Codul penal incrimina tortura într-un articol separat (309¹), unele cauze erau calificate drept vătămarea integrității prin tortură (art. 151 și 152), violul sau acțiunile sexuale însoțite de tortură (art. 171 și 172), sau depășire a atribuțiilor de serviciu însoțită de acte de tortură (art. 328)³. Acest lucru se întâmpla deoarece aceste infracțiuni menționau tortura ca o circumstanță agravantă, iar judecătorii considerau că în aceste cazuri ele sunt norme speciale în raport cu art. 309¹, chiar dacă sancțiunea prevăzută de ultimul era mai severă.⁴ Actualmente tortura a fost reglementată în alin. (3) și (4) ale art. 166¹ Cod penal, iar tratament inuman sau degradant, este prevăzut la alin. (1) și (2) ale art. 166¹ Cod penal.

Prin Legea nr. 252/2012, art. 309¹ Cod penal și celelalte articole (în partea ce se referă la maltratare) au fost abrogate, iar maltratarea nu mai reprezintă o circumstanță agravantă în celelalte articole ale Codului penal. Toate maltratările acum urmează a fi calificate doar conform art. 166¹ Cod penal. Legea nr. 252 a făcut imposibilă aplicarea art. 90 Cod penal (suspendarea executării pedepsei cu închisoarea) pentru fapte de tortură, un fenomen foarte răspândit până atunci. Dacă judecătorii vor constata că a avut loc tortura, ei nu au o altă alternativă decât să întemnițeze torționarul. Cu toate acestea, în cazul tratamentului inuman și degradant, persoana putea fi sancționată cu amendă de la 800 la 1000 de unități convenționale. Aceasta a fost considerată o sancțiune prea blândă și, din aceste considerente, în 2018 a fost exclusă, tratamentul inuman sau degradant fiind sancționabil doar cu închisoare de la 2 la 8 ani și interdicția de a deține funcția publică de la 3 la 15 ani⁵. La fel, Legea nr. 252/2012 a exclus posibilitatea aplicării pentru tortură sau rele tratamente a termenului de prescripție de tragere la răspundere penală, a unei pedepse mai blânde decât minimul prevăzut de lege, sau amnistia pentru cauzele de tortură.

³ Cel des cauzele penale cu privire transmise în judecată au fost calificate drept depășire a atribuțiilor de serviciu (art. 328 Cod penal) și nu drept tortură (309¹ Cod penal). Procurorii au explicat că ei califică fapta drept depășire a atribuțiilor de serviciu când ea nu este suficient de gravă pentru a fi calificată drept tortură. Aceasta se întâmplă deoarece Codul penal nu prevede o normă specială care să incrimineze tratamentul inuman sau degradant. Pentru detalii a se vedea studiul CRJM „Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova, 1997-2012”, pag. 130, disponibil la: <http://old.crjm.org/wp-content/uploads/2014/04/Executarea-hotararilor-CtEDO-de-catre-RM-1997-2012-1.pdf>

⁴ A se vedea Legea nr. 252 din 8 noiembrie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22399&lang=ro

⁵ A se vedea Legea nr. 157 din 26 iulie 2018 pentru modificarea Codului penal, disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105514&lang=ro

Comparând componentele prevăzute la art. 309¹ Cod penal (tortura) în redacția de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 252/2012 și art. 166¹ Cod penal (Tortura, tratamentul inuman și degradant), ajungem la concluzia că componenta prevăzută la art. 309¹ alin. (1) Cod penal relativ echivalează cu componenta de la alin. (3) al art. 166¹ Cod penal, iar componenta de la alin. (3) al art. 309¹ Cod penal (tortura în circumstanțe agravante) echivalează cu componenta de la alin. (4) al art. 166¹ Cod penal. Și instanțele judecătorești au constat că comportamentul incriminat prin art. 166¹ alin 3 și 4 este același ca și în cazul art. 309¹. Tratamentul inuman și degradant a fost definit pentru prima dată în art. 166¹ alin. 1 în spiritul Convenției ONU împotriva torturii. Alin. 2 al art. 166¹ conține agravantele pentru tratamentul inuman și degradant. Sancțiunea prevăzută la art. 309¹ alin. (1) Cod penal prevedea închisoarea de la 2 la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani. Sancțiunea de la art. 166¹ alin. (3) Cod penal prevede închisoarea de la 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 8 la 12 ani. Sancțiunea prevăzută la art. 309¹ alin. (3) Cod penal prevedea închisoarea de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar sancțiunea prevăzută la art. 166¹ alin. (4) Cod penal prevede închisoarea de la 8 la 15 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani. Rezultă că pedepsele introduse prin Legea nr. 252/2102 sunt mai severe. Din acest motiv, pentru faptele comise până la intrarea în vigoare a acestei legii (21 decembrie 2012), urmează a fi aplicată legea penală mai blândă.

Relele tratamente și sancționarea acestora în Republica Moldova

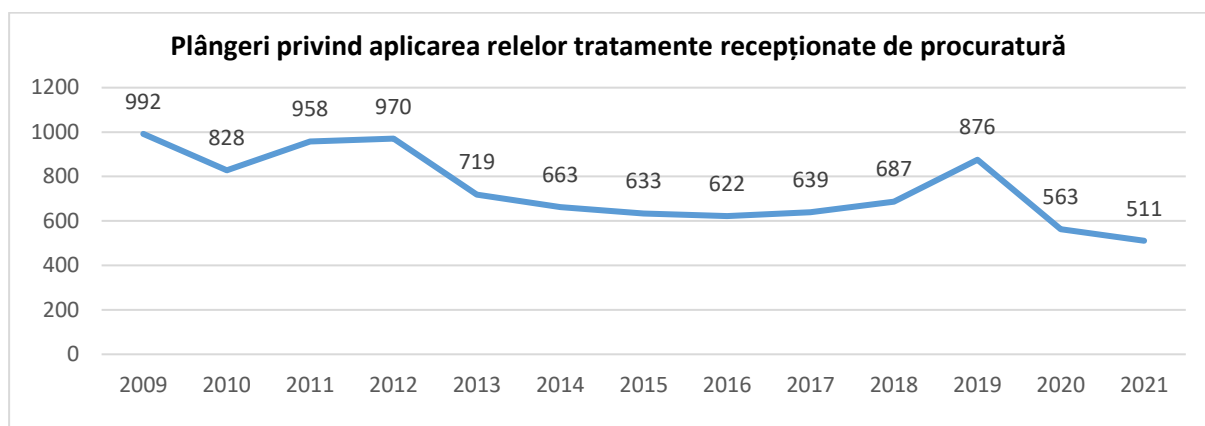
Conform tratatelor internaționale la care este parte, Republica Moldova este obligată să creeze mecanisme eficiente de prevenire și eradicare a torturii, a tratamentelor inumane și/sau degradante. Aplicarea oricărei forme a torturii sau relelor tratamente este absolut interzisă în toate circumstanțele, inclusiv în contextul luptei împotriva terorismului și altor crime grave. Acest principiu a fost mereu susținut de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO). Prin urmare, indiferent de motivele reținerii sau a detenției, persoana nu poate fi supusă maltratării.

Cu toate acestea, Republica Moldova a fost frecvent condamnată la CtEDO pentru încălcarea art. 3 (interzicerea torturii și a tratamentului inuman și degradant) din Convenția Europeană a Drepturile Omului (CEDO). Până la 1 iunie 2022, CtEDO a pronunțat 119 hotărâri prin care a constatat 169 de violări ale art. 3 CEDO comise de către statul nostru. Majoritatea acestor violări se referă la aplicarea relelor tratamente (38), investigarea defectuoasă a acestora (42) și la condițiile proaste de detenție (48)⁶.

Chiar dacă numărul plângerilor de maltratare s-a redus cu 50% în ultimul deceniu, de la circa 1000 în 2009 la 500 în 2021, volumul acestora rămâne destul de mare⁷. În pofida numărului mare de plângeri, procurorii rareori decideau să inițieze cauze penale în baza acestora. În 2021, procurorii au pornit investigații pe marginea a doar 1 din 11 plângeri de maltratare primite și doar 4-5% din plângerile primite luc la dosare trimise instanțelor de judecată. În tabelul de mai jos sunt prezentate datele statistice ale Procuraturii Generale privind plângerile de rele tratamente în Republica Moldova.

⁶ CRJM, Art. 3 CEDO: Sinteza violărilor constatate în privința Republicii Moldova (12 septembrie 1997 – 1 iunie 2022), disponibilă la: <https://crjm.org/art-3-cedo-sinteza-violarilor-constatate-in-privinta-republicii-moldova-12-septembrie-1997-1-iunie-2022/>

⁷ CRJM, Infografic, Cum este combătută tortura și maltratarea în Republica Moldova? disponibil la: <https://crjm.org/cum-este-combatuta-tortura-si-maltratarea-in-republica-moldova/>

Sursa: Rapoartele anuale de activitate ale Procuraturii Generale, prelucrare CRJM

Reieșind din specificul cauzelor de tortură și rele tratamente, numirea expertizelor medico-legale și psihiatrico-psiologice a victimelor/părților vătămate, audierea și identificarea persoanelor care au cunoștință de caz, efectuarea confruntărilor etc. sunt acțiunii procesuale obligatorii și care durează în timp. Procuratura a evidențiat că executarea expertizelor psihitric-psiologice durează până la 12 luni, lentoare determinată de un număr redus de experți judiciari în domeniul psihologiei⁸. Prin urmare, durata medie a investigațiilor penale pornite este de 1 - 2 ani.

Investigarea torturii și a relex tratamentelor

Anul	Plângeri depuse	Urmăriri penale inițiate	Ponderea plângerilor în care a fost inițiată urmărirea penală	Dosare transmise în instanță	Ponderea dosarelor trimise în instanță
2009	992	159	16%	36	3.6%
2010	828	126	15%	65	6.6%
2011	958	108	11%	36	4.4%
2012	970	140	14%	46	4.8%
2013	719	157	22%	49	5.1%
2014	663	118	18%	46	6.4%
2015	633	113	18%	38	5.8%
2016	622	107	17%	31	4.9%
2017	639	103	16%	34	5.5%
2018	687	93	14%	26	4.1%
2019	876	86	10%	34	5%
2020	563	47	8%	22	2.6%
2021	511	46	9%	21	4.1%

Sursa: Rapoartele anuale de activitate ale Procuraturii Generale, prelucrare CRJM

După cum rezultă din datele statistice, actele de tortură și rele tratamente de regulă au loc la sediile organelor de drept. Unicii martori ai acestor acțiuni sunt deseori colegii de serviciu al tortionarilor,

⁸ Răspunsul Procuraturii Generale din 23 septembrie 2022 la adresarea CRJM privind solicitarea de informație, disponibil la: <https://crim.org/wp-content/uploads/2022/11/2022-09-23-Raspuns-PG-solicitare-CRJM.pdf>

care, din solidaritate corporativă, infirmă existența maltratării, fapt ce afectează considerabil descoperirea operativă a infracțiunii⁹. Mai mult, procurorii au identificat fenomenul practicii de a nu raporta evenimentele de rele tratamente în instituțiile penitenciare, fapt care dezvoltă vertiginos criminalitatea latentă¹⁰.

Pe de altă parte, rata de condamnare reală a torționarilor este mică, iar procesele durează foarte mult fapt ce generează o stare de impunitate. Din sutele de plângeri primite anual, în anul 2020 judecătorii au pronunțat 25 de sentințe în cauzele de rele tratamente. Din 32 de persoane acuzate, în privința la 15 acuzați judecătorii au dispus achitarea sau încetarea proceselor. În 2021 judecătorii au emis 34 de sentințe de acest gen, în privința a 53 de persoane. 20 de acuzați au fost achitați sau procesele împotriva lor au fost încetate. Rata medie de achitare per sistemul de justiție din Republica Moldova niciodată nu a depășit 5%.

Sanțiunile aplicate de instanțele de prim nivel

Anul	Sentințe pronunțate	TOTAL (persoane)	Sanțiuni (persoane)				Încetare a procesului pe motive de procedură (persoane)	Achitare (persoane)
			Închisoare	Închisoare cu suspendare	Amendă	Muncă în folosul comunității		
2013	49	86	2	28	11	-	22	23
2014	43	62	14	27	5	-	6	10
2015	43	63	9	29	11	-	1	13
2016	35	51	3	15	7	-	11	15
2017	20	25	3	12	1	-	5	4
2018	24	33	9	9	2	-	5	8
2019	30	49	3	14	4	1	16	11
2020	25	32	2	7	7	1	6	9
2021	34	53	5	24	3	1	9	11

Sursa: Rapoartele anuale de activitate ale Procuraturii Generale, prelucrare CRJM

Chiar dacă vinovăția pentru rele tratamente este constatată, sancțiunile aplicate sunt de regulă destul de blânde. În anul 2021, la nivel de judecătorii, doar 1 din 10 persoane au fost condamnate cu pedeapsa închisorii, pe când fiecărui al doilea inculpat i se aplica suspendarea aplicării pedepsei cu închisoarea. La fel, persoanele suspectate de aplicarea maltratării foarte rar sunt suspendate din funcție, iar autoritățile nici nu dețin informații privind aplicarea acestei măsuri. De asemenea, nu există date statistice publice în sistemul judecătoresc cu privire la sancțiunile aplicate prin sentințe irevocabile în cauzele de tortură. Unicele date statistice sunt publicate de către Procuratura Generală, însă aceste date se referă doar la sancțiunile aplicate de judecătorii din prima instanță. Aceste sancțiuni sunt deseori modificate în instanțele de apel și recurs.

⁹ Ibidem.

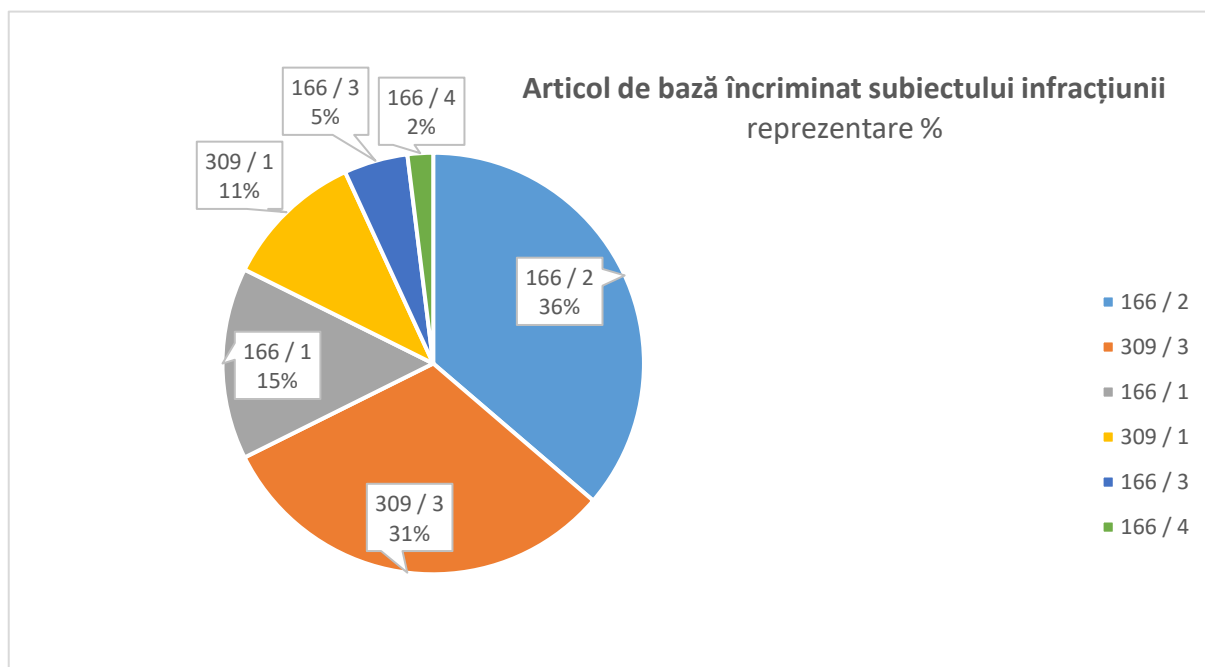
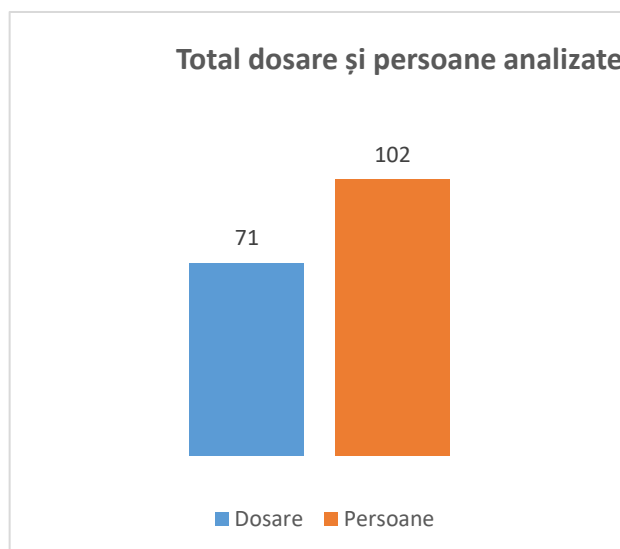
¹⁰ Fenomenul torturii: constatările Procuraturii Generale, disponibil la: https://juridicemoldova.md/15893/fenomenul-torturii-constatarile-procuraturii-generale.html?fbclid=IwAR3_RAc8GRtiB81NXTzvK9CPhRgfdXbycTvCEBAHn_ON-8iLuhMPpNL_PQg (accesat la 2 decembrie 2022);

Informații despre cauzele analizate

a) Chestiuni generale

Hotărârile analizate au fost emise de către Curtea Supremă de Justiție (CSJ) începând cu luna iulie 2013 și până în februarie 2022 (ultima hotărâre identificată pe pagina CSJ la etapa elaborării prezentului document). În baza acestui criteriu au fost colectate 74 de hotărâri. Cu toate acestea, trebuie de menționat trei hotărâri nu au putut fi analizate, fiindcă textul acestora nu a fost publicat, deoarece în dosare erau implicați minori¹¹. Prin urmare, prezentul studiu va analiza 71 de hotărâri irevocabile, care vizau 102 suspecți.

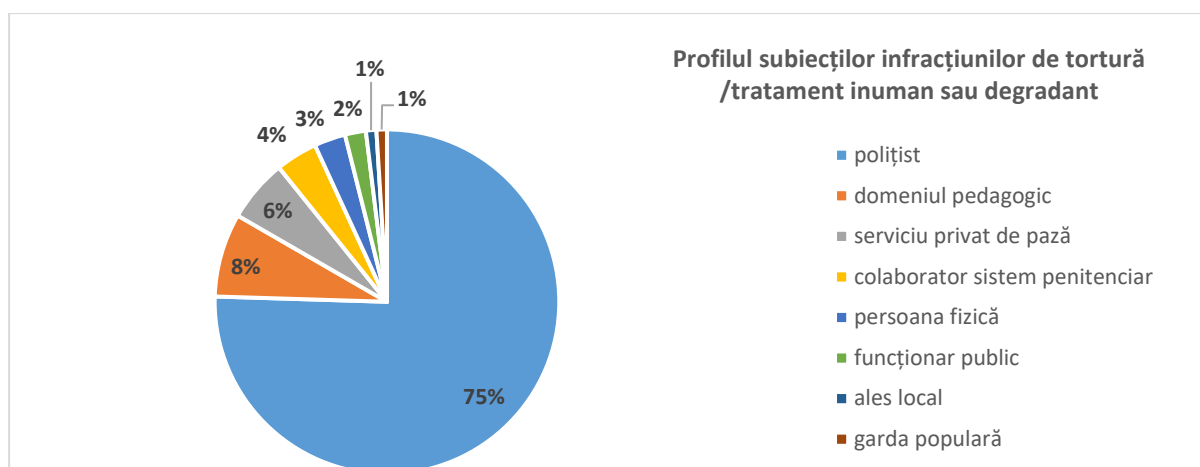
Majoritatea infracțiunilor incriminate în cele 71 de cauze vizau art. 166¹ alin (1) și alin (2), adică tratamentul inuman și degradant. Acestea reprezintă 41 de cauze cu implicarea a 55 de subiecți. Aplicarea torturii, adică art. 309¹ Cod Penal și art. 166¹ alin (3) și alin (4) – reprezintă 30 de cauze cu implicarea a 53 de subiecți.

¹¹ În temeiul art. 18 alin. (2) CPP, CSJ nu publicat hotărârile deoarece în cauzele penale erau implicați minori. A se vedea cauza 1ra-480/2017; 1ra-849/17 și 1ra-775/2017.

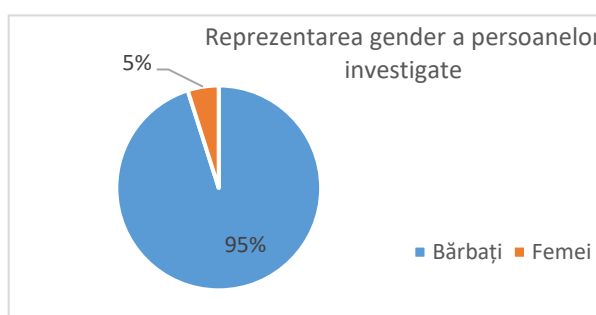
b) Cine aplică tortura și relele tratamente?

Deși oferă informații statistice concludente, ar fi greșit să denumim acest clasament top-ul profesiilor care comit cel mai frecvent acte de tortură și/sau rele tratamente. Mai degrabă, acest top poate fi denumit clasamentul subiecților care ajung să fie investigați pentru respectivele infracțiuni.

75% din hotărârile CSJ analizate se referă la acuzații aduse polițiștilor. Infracțiunile pentru care sunt sancționați se referă la maltratarea aplicată la reținere, arestare, în cadrul audierilor (în vederea impunerii persoanei să recunoască pretinsă vină în comiterea infracțiunii) sau în general când persoana se afla în custodia poliției. Numărul relativ mare de reprezentanți ai poliției acuzați se explică și prin faptul, că de regulă, aceștia acționează în comun (echipă de patrulare, grup de investigații), dar și reieșind din „specificul” muncii care impune realizarea de activități procesuale și interacțiune cu populația. În pofida numeroaselor măsuri de capacitate și instruire a polițiștilor, în 2018 a mai fost atestată și confirmată de CSJ aplicarea relelor tratamente, în trei epizoade diferite, toate într-o perioadă relativ scurtă de timp.¹²

Această categorie de subiecți este urmată de către cadrele didactice și conducătorii instituțiilor de învățământ, care reprezintă 8% și de reprezentanții serviciilor private de pază – 6%. De asemenea, la maltratare au recurs angajații sistemului penitenciar și funcționari publici (reprezentanți ai serviciilor publice desconcentrate, ai gărzii populare și aleși locali etc.).

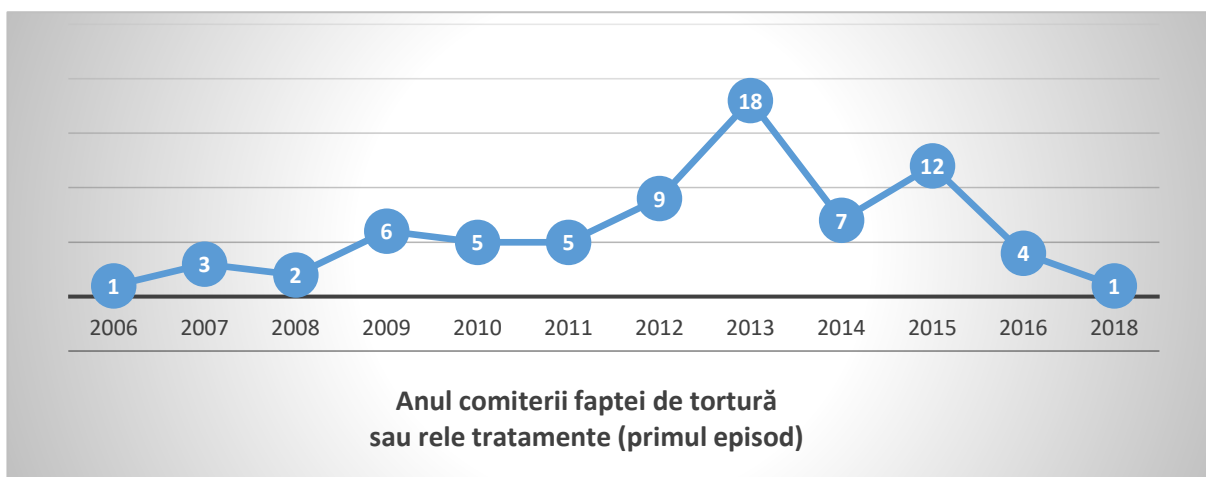

Din cei 102 subiecți identificați în hotărârile CSJ, 103 (97%) sunt bărbați și 5 (3%) sunt femei, toate angajate în instituțiile de învățământ. Din cele 5 femei – 3 au fost achitate, iar două – condamnate.

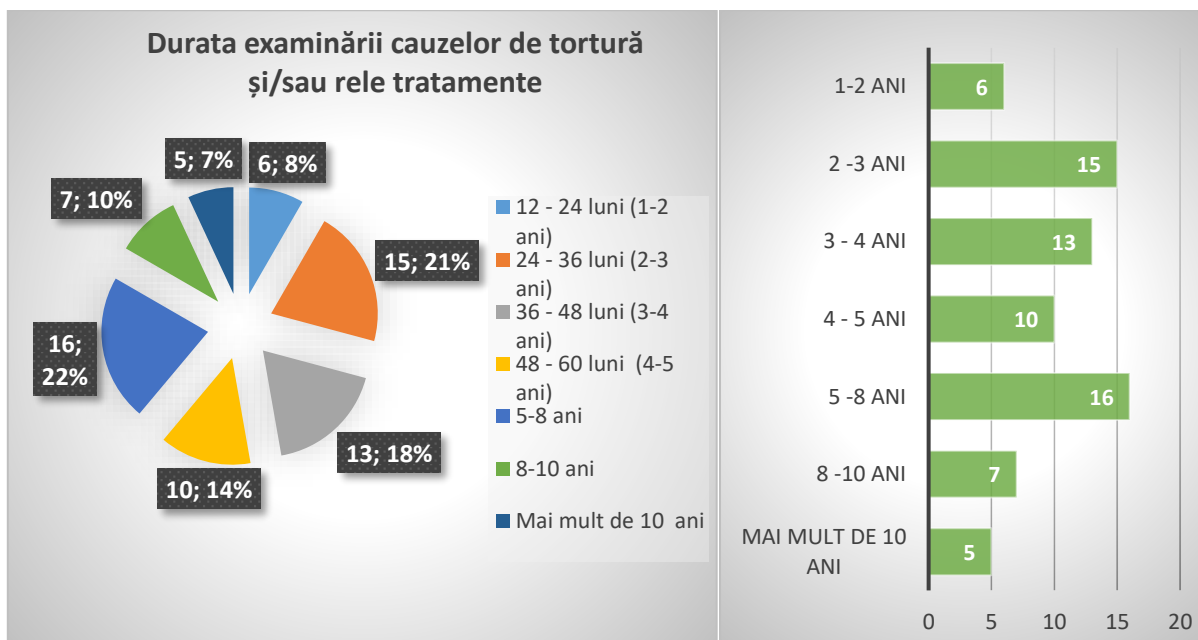
¹² A se vedea cauza nr. 1ra-622/2020. Subiectul a comis faptele ilegale la 1.09.2018, 22.09.2018 și 05.11.2018. Printre altele, el a aplicat două lovituri puternice cu pumnii în regiunea obrazului stâng și a gâtului unei persoane; ulterior a aplicat o lovitură cu pumnul în regiunea ochiului și obrazului drept de la care persoana a căzut jos și în continuare i-a aplicat 6 lovituri puternice cu pumnii în regiunea capului și feței și cu picioarele în regiunea gâtului și spatelui etc.

c) Anul comiterii și durata de examinare a faptelor de tortură și rele tratamente

Hotărârile analizate se referă la faptele săvârșite în diferite perioade de timp. Cele mai multe 18 (25%) au fost comise în anul 2013. Alte 12 (17%) au fost comise în anul 2015. Cea mai recentă atestare a comiterii a acestei infracțiuni rezidă din anul 2018. Aceste cifre ar putea să nu fie totuși reprezentative. Ele ar putea vorbi doar despre o mai mare deschidere a procurorilor de a investiga maltratarea. Cu adevărat, în anii 2009-2012 au fost înregistrate cu mult mai multe plângeri decât în 2018, însă condamnări cu privire la maltratarea din acești ani au fost mult mai puține (sau dosarele sunt pendinte).

Promptitudinea sancționării reprezintă un alt element important în combaterea fenomenului infracțional, mai ales când este vorba de cauzele de tortură sau rele tratamente. Durata medie de examinare în instanțele de judecată, în instanțe de fond, apel și recurs, a acestor cauze a fost de circa șase ani. La acest termen se mai adaugă câțiva ani de investigare a cauzelor de către procurori.

Cea mai mică durată a unui proces judiciar într-o cauză aplicare a tratament inuman și degradant a fost de 375 de zile¹³. În același timp, durata examinării în instanțele de judecată a 12 cauze (16%) a depășit

¹³ A se vedea cauza [1ra-622/2020](#)

opt ani, dintre care cinci cauze - mai mult de 10 ani. Cel mai lung proces judiciar într-o cauză de tortură a durat 4,163 zile (11.5 ani)¹⁴.

Durata medie de șase ani poate fi cu greu considerată acceptabilă. În 2020, durata medie de examinare a unei cauze penale în Republica Moldova în toate cele trei instanțe a fost de 473 de zile¹⁵, adică de 1.3 ani, sau de 4.5 ori mai puțin decât media examinării cauzelor de rele tratamente. Examinarea îndelungată a cauzelor de rele tratamente chiar a dus la expirarea termenului de tragere la răspundere penală a persoanelor care au comis maltrătarile până în decembrie 2012 (când a fost modificată legea și aceste fapte au devenit imprescriptibile)¹⁶.

„... persoana fiind încătușată la mâini, în coridorul comisariatului, a fost lovit cu piciorul în cutia toracică de către inculpat care trecea pe lângă el. Ulterior, subiectul i-a mai aplicat o lovitură cu mâna peste cap în așa fel ca el să se lovească cu capul de perete, care avea denivelări, după care i-a mai aplicat o lovitură și cu piciorul peste cap, exact în aceeași parte cu care s-a lovit de perete fapt de la care numitul de la durerile suportate a căzut jos la pământ. Aflându-se la pământ și neavând posibilitatea efectivă de a se apăra de lovituri, deoarece era încătușat, fiind în continuu amenințat cu repetarea unor asemenea tratamente față de el, în cazul în care nu-și va recunoaște vina, a mai fost lovit de mai multe ori cu picioarele în partea stângă a abdomenului. Ulterior, după ce polițistul a încetat loviturile cu picioarele și acesta s-a ridicat de la pământ, a mai fost lovit încă o dată cu piciorul peste cap fapt de la care partea vătămată din nou s-a lovit cu capul de acel perete...”

(extras din cauza 1ra-499/2017)

În cauza menționată mai sus persoana a fost liberată de răspundere penală în baza art. 309¹ alin. (1) Cod penal, în legătură cu expirarea termenului de prescripție. Hotărârea primei instanțe a venit în anul 2014, chiar dacă fapta ilegală a fost săvârșită în 2007. Instanța de apel și CSJ în asemenea circumstanțe au fost obligate să mențină hotărârea instanței de fond.

Rezultatele cercetării denotă faptul că justiția în cauzele de tortură și rele tratamente durează. Trebuie să existe justificări serioase în cazul în care infracțiunile sunt sancționate peste 8-10 ani de la comitere, iar făptuitorii nu mai ajung să-și ispășească pedepsele, din cauza expirării termenului de prescripție. Deseori, tergiversarea examinării cauzelor analizate s-a datorat remiterii cauzelor de rejudecare de către CSJ, în unele cazuri chiar și de patru ori. Uneori s-a creat impresia că unele cauze erau remise intenționat la rejudecare pentru ca să expire termenul de prescripție pentru aplicarea sancțiunii penale (termenul dat se calculează până la decizia instanței de apel).

Acest lucru poate însemna că dosarele date presupun un grad înalt de complexitate și efectuarea tuturor acțiunilor speciale de investigații și transmiterea dosarului în judecată durează o perioadă mult mai mare. O altă explicație ar putea fi lipsa de voință, sau frica în cazul în care subiecții infracțiunilor sunt persoane cu funcții publice și conexiuni influente la nivel local/regional, de a emite prompt o soluție judiciară. Pe lângă durata excesivă a procedurilor judiciare și investigațiile procurorilor de regulă tot durează ani de zile¹⁷.

¹⁴ A se vedea cauza [1ra-818/2019](#)

¹⁵ CRJM, Document analitic „Justiția din Republica Moldova în cifre – o privire comparativă” (2022), pag. 21, disponibil la: <https://crjm.org/justitia-din-republica-moldova-in-cifre-o-privire-comparativa-2022/>

¹⁶ A se vedea de exemplu cauza nr. 1ra-1355/2017, prin care instanța de apel a încetat procesul în legătură cu intervenirea prescripției de tragere la răspundere penală. Hotărârea instanței de apel a fost pronunțată în anul 2017. Instanța de apel a precizat că infracțiunea (309¹ CP) reprezintă una mai puțin gravă, fiind comisă la 4 aprilie 2010, iar conform art. 60 alin. (1) lit. a) Cod penal, termenul de prescripție de tragere la răspundere penală pentru acestea este de 5 ani din ziua săvârșirii.

¹⁷ Astfel, în cauza nr. 1ra-294/2021 urmărirea penală a durat mai mult de patru ani, iar în cauzele 1ra-239/2020 și 1ra-763/2019, peste șapte ani.

Sanționarea cauzelor de tortură și rele tratamente

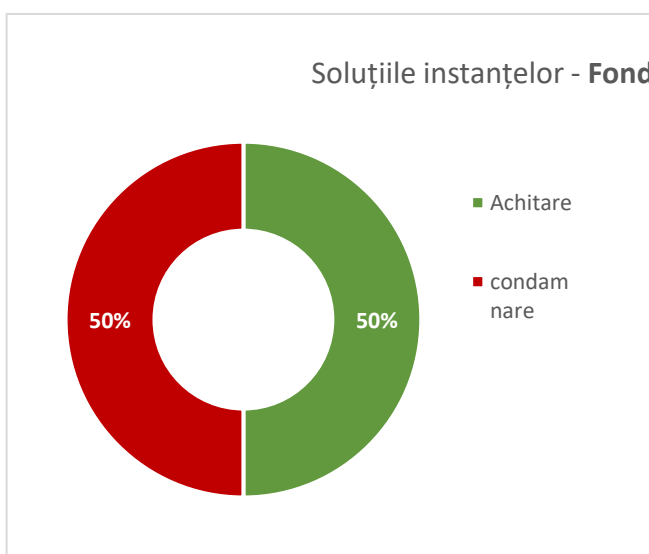
Hotărârile CSJ nu includ esența argumentelor primei instanțe, ci doar descrierea pe scurt sau reproducerea rechizitoriului, și ulterior a argumentelor invocate de părți împotriva sentinței de condamnare sau achitare, în instanța de apel. Am reușit totuși să înțelegem esența maltratărilor invocate de procurori. Acestea sunt menționate în tabelul cu descrierea celor 71 de dosare analizate.

Este necesar să reiterăm totuși faptul că autorul cercetării nu își propune să evalueze argumentele și soluția instanțelor de judecată, prezumând că acestea sunt juste și în baza probatoriului administrat. În cadrul acestei cercetări, am examinat doar dinamica soluțiilor dispuse de către judecători pe aceste tipuri de cauze.

Soluțiile instanțelor de fond

Rezultatele cercetării confirmă, că în jumătate din cauze, persoanele (51) au fost condamnate de prima instanță.

Același număr de persoane (51) au fost achitate de prima instanță sau cauzele împotriva acestora au fost încetate pe motive de procedură. În vederea achitării lor, de cele mai multe ori, instanțele de fond au constatat că fapta nu a fost săvârșită de inculpat/inculpați¹⁸ sau că lipsea un element constitutiv al infracțiunii¹⁹ (lipsa intenției de comitere a infracțiunii sau lipsa calității speciale a subiectului). În câteva cauze persoanele au fost liberate de răspundere penală în legătură cu survenirea termenului de prescripție pentru tragerea la răspundere penală²⁰.

„... când intrase în comisariatul de poliție, a văzut că în coridor mai erau persoane care stăteau în genunchi, cu mâinile sus, în altă camera era ușa deschisă și văzuse cum un băiat era dezbrăcat până la jumătate, avea leziuni și auzea strigăte. A fost și el la fel așezat în genunchi, pus cu fața la perete. Când dorea ceva să întrebe era neglijat. Când stătea cu fața la perete, venea un polițist și îl lovea. Câte lovituri a primit nu cunoaște, deoarece avuse loc un șir de lovituri. Apoi a fost dus în alt cabinet unde erau mai mulți polițiști printre care și subiecții. Ei l-au întrebat cu ce ocazie s-a aflat în PMAN. A răspuns că se afla la protest pașnic și se expunea cu referire la alegeri...

...Ulterior primea amenințări că nu va vedea lumina zilei, o să fie aruncat în iaz, nimeni nu va cunoaște unde este el și că va fi închis pe 7-10 ani. În tot acest timp îi aplicau lovituri. Un polițist cu bastonul și cu pumnii îl lovea în cap, umeri. A încercat să se apere, cădea jos. Polițistul i-a dat o cârpă ca să își ștergă petele de sânge de pe pereți și de pe podea. A declarat că numai credea că mai are vreo șansă, a semnat toate actele, iar ei i-au dat pantalonii în jos, el îi ruga să-i dea pace. Până la sfârșit a recunoscut ceia ce i se încredința ...

¹⁸ A se vedea cauzele: 1ra-1390/2016; 1ra-1671/2016; 1ra-1705/2018; 1ra-239/2020 etc.

¹⁹ A se vedea cauzele: 1ra-777/2016; 1ra-905/2016; 1ra-1355/2017; 1ra-703/2019.

²⁰ A se vedea cauzele: 1ra-498/2016; 1ra-1512/2016; 1ra-499/2017.

Apoi a fost dus la Penitenciarul nr. 13, unde s-a aflat în detenție 10 zile. A declarat că nu ține minte în baza cărui act a fost reținut. A fost dus la judecată, unde apoi a fost eliberat. Cerere de maltratare a scris în Penitenciarul nr. 13, care după 5-6 zile a fost examinată și ulterior efectuată expertiza medico-legală...”

(extras din cauza *1ra-498/2016*)

În cauza menționată mai sus, instanța de fond a condamnat persoanele în baza art. 309¹ alin. (1). Prin aceeași sentință au fost eliberați de răspundere penală în legătură cu survenirea termenului de prescripție pentru tragerea la răspundere penală²¹.

Rata achitărilor de 50% este destul de mare (rata medie a achitărilor în Moldova nu depășește 3%)²², aceste date ar putea vorbi despre calitatea probelor administrate de procurori (lipsa unor probe suficient de puternice).²³ Cu toate acestea, au fost identificate hotărâri ale instanțelor de fond pe care instanțele de apel și CSJ le-au criticat direct pentru modul defectuos de motivare²⁴, sau pentru omisiunile directe în examinarea probatoriului²⁵. O explicație ar putea fi că judecătorii din instanțele de fond sunt indulgenți în privința subiecților cu funcții publice la nivel local/regional.

De exemplu, într-o cauză prin care un șef al unei secții de investigații, în scopul impunerii recunoașterii vinovăției, a aplicat lovituri cu mâinile peste cap și corp, aducând dereglări sănătății persoanei pe un termen de șase zile, instanța de fond a considerat că fapta nu întrunește elementele infracțiunii, deoarece maltratarea nu este suficient de gravă, în mod evident contrar standardelor CEDO. Pe de altă parte, instanța de apel a condamnat polițistul. Instanța de apel a apreciat critic soluția instanței de fond, inclusiv neluarea în considerare sau anularea unor probe relevante²⁶. CSJ a confirmat constatările instanței de apel.

La fel, în judecătorii au fost identificate probleme de încadrare a acțiunilor inculpaților după intrarea în vigoare a Legii 252/2012. Am observat hotărâri prin care se recalificau acuzațiilor de maltratare aduse inculpaților, aplicându-se sancțiuni mai blânde, fie chiar de încetare a proceselor penale cu

²¹ Instanța de apel a casat hotărârea instanței de fond și a calificat fapta conform alin.3 al art. 309¹. Instanța de fond a reținut că nu au fost prezentate probe incontestabile precum că, inculpații ar fi acționat de comun acord, cu intenție și înțelegere prealabilă. Curtea de apel (și ulterior CSJ) a infirmat poziția dată în baza probelor la dosar. Este neîntemeiată poziția primei instanțe potrivit căreia circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane”, prevăzută de art. 309¹ alin. (3) lit. c) Cod penal, se aplică doar în cazurile în care infracțiunea e săvârșită în coautorat. În aceeași ordine de idei, instanța de apel a statuat că este semnificativ faptul că, lipsa sau prezența înțelegerii prealabile dintre făptuitori nu poate influența calificarea celor săvârșite în baza lit. c) alin. (3) art. 309¹ Cod penal, dar această circumstanță poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei.

²² Potrivit Rapoartelor de activitate ale Procuraturii în perioada de referință (2017 – 2020) rata achitărilor constituie în medie 2,5 %, ceea ce reprezintă un indice constant în raport cu rata persoanelor achitate, sursa: <http://procuratura.md/md/d2004/>

²³ Toate instanțele au achitat persoana și au constatat inexistența faptelor infracționale, reținând omisiunea procurorului de a acționa prompt, a ridica și a verifica înregistrările video, mai ales de la camerele de supraveghere video de la coridorul în care era deținutul. Acest fapt a privat în mod efectiv instanța de judecată de posibilitatea de a aprecia această probă video, care ar fi confirmat sau infirmat în mod obiectiv declarațiile inculpatului (conform căroră nu a intrat nimeni nici și nu a ieșit cineva din camera deținutului). La fel partea vătămată nu a solicitat asistență medicală, fapt confirmat prin înregistrarea video de la camera de supraveghere instalată la postul respectiv.

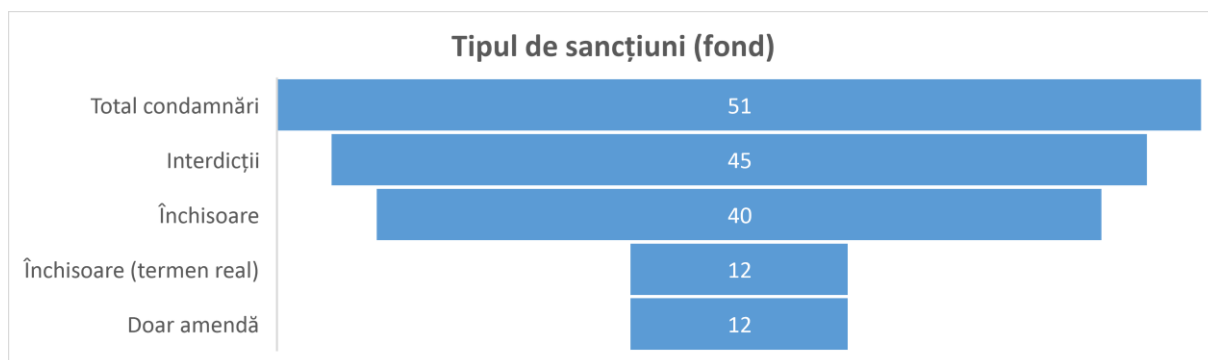
²⁴ A se vedea de exemplu cauza [1ra-1671/2016](http://procuratura.md/md/d2016/1ra-1671/2016). Instanța de apel a statuat că instanța de fond a dat o apreciere greșită și eronată probelor administrate. Mai mult, a descris în partea descriptivă fapta ca fiind stabilă, dar în concluzie a achitat inculpatul pe motiv că fapta nu a fost comisă de către acesta. În baza probatoriului, instanța de apel a încadrat acțiunile inculpatului ca tortură. CSJ a menținut hotărârea instanței de apel, inclusiv concluziile acesteia.

²⁵ A se vedea de exemplu cauza [1ra-1390/2016](http://procuratura.md/md/d2016/1ra-1390/2016). Instanța de fond a achitat inculpații. Instanțele superioare au menționat că concluziile instanței de fond privind achitarea inculpaților nu se racordează la probele administrate, deși exista expertiză medico-legală care a depistat șase echimoze pe față, buza superioară, pe piept pe stînga și dreapta, vătămări ce se datorează acțiunilor repetate cu obiecte dure contodente, cu suprafața de impact limitată, prin mecanism de lovire (cu pumnii).

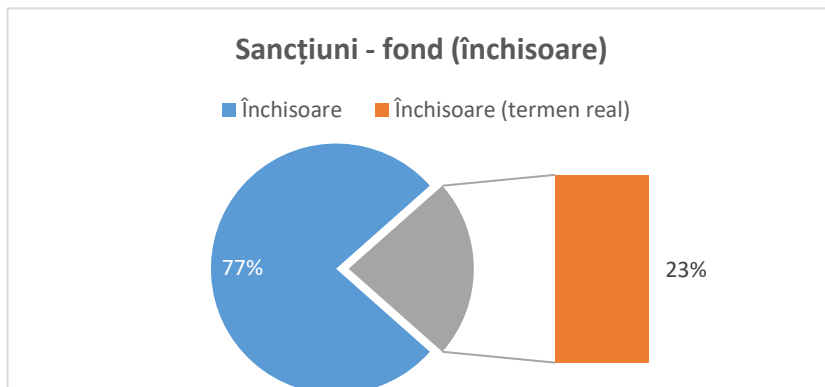
²⁶ A se vedea cauza [1ra-832/2017](http://procuratura.md/md/d2017/1ra-832/2017). Conform instanței de apel, instanța de fond greșit a concluzionat că declarațiile unui martor date în cadrul urmăririi penale, nu pot fi puse la baza sentinței, deoarece el nu „posedă limba rusă”, iar în procesul-verbal lipsește semnătura interpretului. Or, în instanța de judecată martorul a declarat că a fost interogată de către procuror în prezența interpretului, care a citit procesul-verbal în limba găgăuză și el, fiind de acord, a semnat respectivul proces-verbal. Martorul nu o singură dată a confirmat aceste declarații.

liberarea de răspundere penală a inculpaților, pe motiv că infracțiunile comise „au fost decriminalizate”. Totuși se pare că această a fost practică a avut o aplicabilitate redusă, fiind remediată printr-o decizie a Plenului Colegiului Penal al CSJ din anul 2014²⁷. La fel, instanțele de apel și CSJ au reținut, că în cazul în care fapta săvârșită sub incidența legii vechi este incriminată și de legea penală nouă, însă noua lege înrăutățește situația persoanei care a săvârșit o astfel de infracțiune, se aplică legea penală veche, mai favorabilă pentru făptuitor.²⁸

În graficul de mai jos sunt indicate sancțiunile care au fost dispuse de către judecătorii instanțelor de fond în cauzele de tortură și rele tratamente.

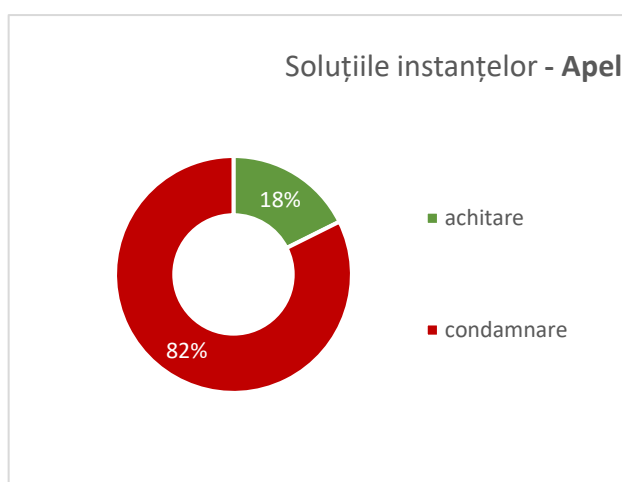
Din totalul celor condamnați, 40 au fost sancționați cu pedeapsa închisorii. În privința a 28 de persoane, executarea pedepsei date a fost suspendată condiționat, iar condamnații au fost lăsați în libertate. Doar 12 persoane au fost condamnate la un termen real de închisoare.

Soluțiile curților de apel

Procurorii au avut șanse mai mari de izbândă în instanța de apel. Cel puțin așa arată datele statistice extrase din hotărârile judecătorești analizate. În instanța de apel, rata condamnărilor a crescut la 82%, față de 50% în prima instanță.

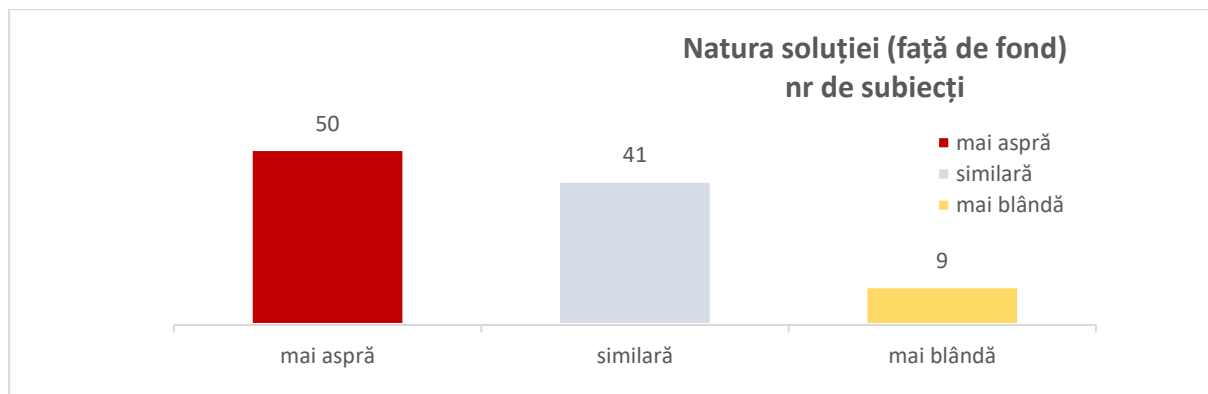
La nivelul curților de apel, în cel puțin 41% din toate cauzele examinate, soluția instanței de fond a rămas neschimbată. Totuși, schimbarea în instanța de apel a soluției primei instanțe în 59% din cauze este o rată foarte ridicată în comparație cu alte tipuri de dosare examinate,

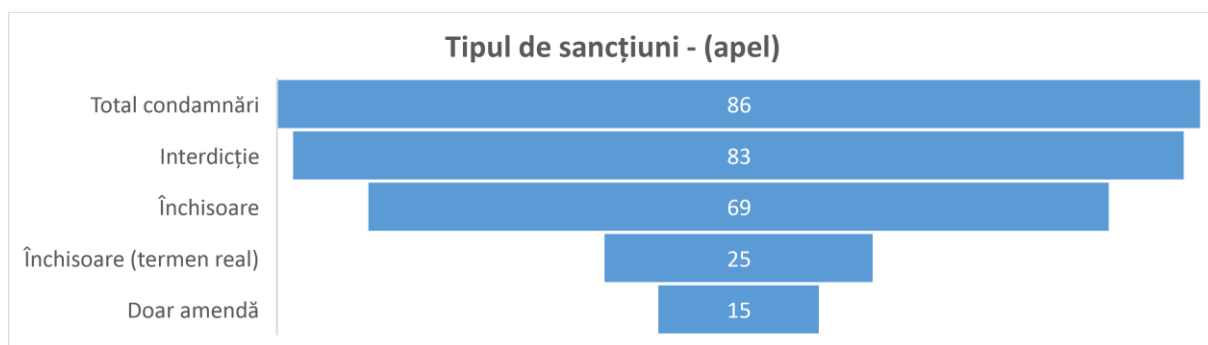
²⁷ A se vedea cauza nr. [4-1ril-3/2014](#)

²⁸ A se vedea cauza [1ra-1265/2016](#).

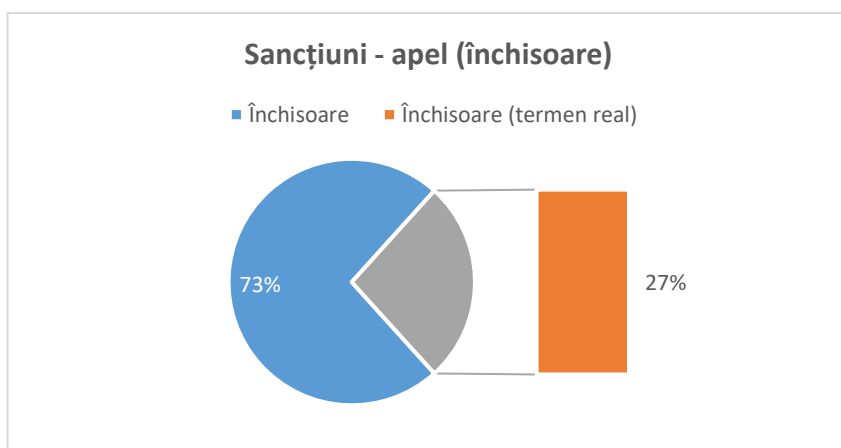
cea ce poate vorbi despre o examinare defectuoasă a cauzelor de către judecătorii, despre lipsa practicilor judecătorești uniforme, sau despre predispoziția pro-acuzatorială a judecătorilor curților de apel. Cu adevărat, în 50% din cazuri, pedeapsa instanței de apel este mai aspră, iar în 9% din cazuri - mai blândă (dintre care, 15 persoane au fost achitate).

În graficul de mai jos sunt indicate sancțiunile care au fost dispuse de către judecătorii instanțelor de apel în cauzele de tortură și rele tratamente.

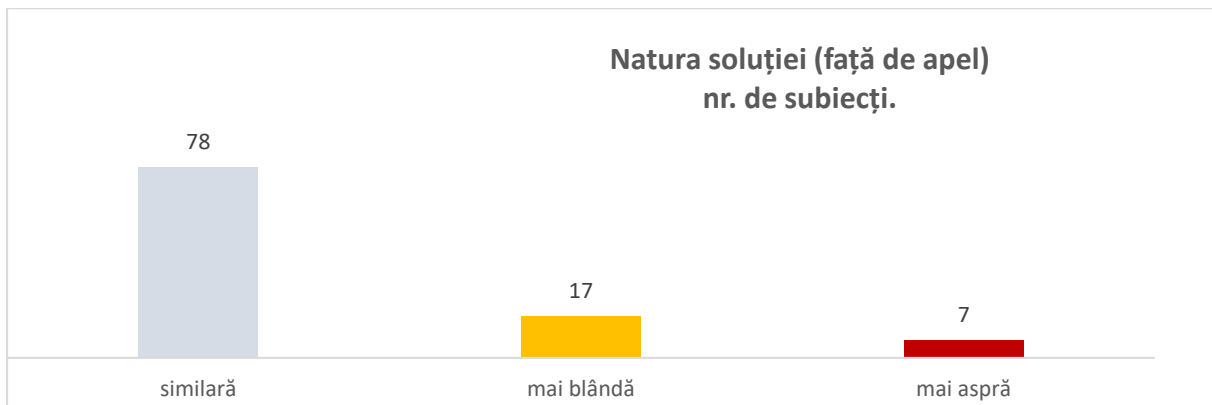

Din totalul celor condamnați la nivel de apel, 69 (73%) persoane au fost sancționate cu pedeapsa închisorii, dintre care 25 (27%) cu termen real de executare a pedepsei cu închisoarea. Reamintim că judecătorii din judecătorii au dispus încarcerarea a doar 12 persoane, de două ori mai puțin decât curțile de apel.

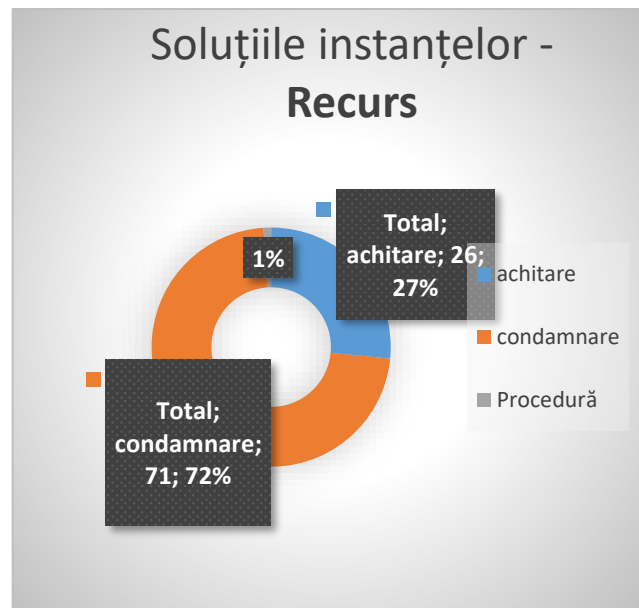
Soluțiile CSJ

O situație diferită este atestată în cazul soluțiilor date de către judecătorii CSJ. Practic, trei hotărâri din patru ale instanței de apel sunt menținute de CSJ. Constatările din 54 de hotărâri ale curților de apel, ce vizează 78 de inculpați, au fost menținute de instanța supremă. Cu alte cuvinte, majoritatea deciziilor „finale” în cauzele de tortură și rele tratamente se iau la nivel de instanțe de apel.

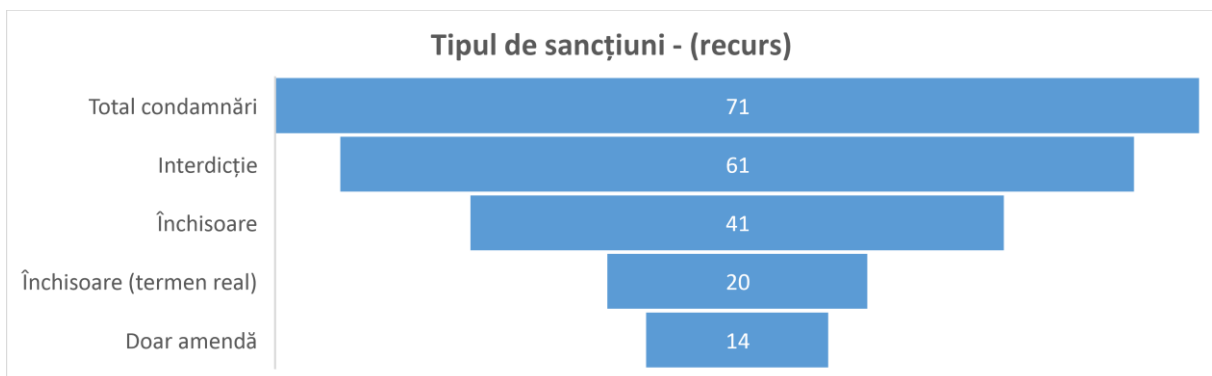

Doar în patru hotărâri ce vizează șapte suspecți CSJ a dat verdicte mai aspre, iar în alte 13 hotărâri ce vizează 17 suspecți a dat sancțiuni mai blânde (inclusiv în nouă cauze a achitat persoanele)²⁹.

Șansă că persoana va obține o pedeapsă mai blândă la nivel de CSJ este mai mare, decât la nivel de instanța apel. Orice persoană condamnată în prima sau a doua instanță practic este încurajată să conteste soluția la CSJ. Chiar dacă în 76% din cererile de recurs natura soluției față de apel a rămas neschimbată, în 17% de cauze CSJ a dat o soluție mai favorabilă recurentului. În doar 7% din cauzele examinate, CSJ a emis o sancțiune mai aspră decât instanța de apel. Am constatat de asemenea că CSJ, când nu era de acord cu pedeapsa prea blândă aplicată de instanța de apel, remitea cauza la rejudecare. Înăsprirea pedepsei avea loc de regulă atunci când, după remiterea la rejudecare a cauzei, soluția instanței rămânea defectuoasă în opinia CSJ.

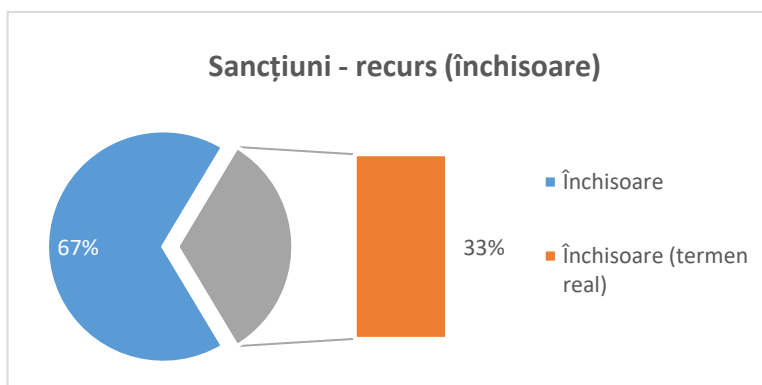

În graficul de mai jos sunt indicate sancțiunile finale care au fost dispuse de către judecătorii CSJ în cauzele de tortură și rele tratamente.

²⁹ De regulă, fiindcă se încetează procesul penal în legătură cu amnistia (două cauze ce țin de aplicarea relor tratamente) sau că nu există un element al componenței de infracțiune (ex. calitatea de subiect special).

71 persoane au fost sancționate cu pedeapsa închisorii, dintre care 20 cu termen real de executare a pedepsei cu închisoarea. Conform hotărârilor primei instanțe, 12 persoane trebuiau să ispășească această pedeapsă, iar potrivit instanțelor de apel - 25 de persoane. În două cauze, unde a fost aplicată executarea reală a pedepsei cu închisoarea de către

instanțele ierarhic inferioare, CSJ a constatat că a expirat termenul pentru tragere la răspundere penală și a pus în libertate persoanele³⁰. Expirarea termenului de tragere la răspundere penală atrage după sine automat neaplicarea sancțiunilor, chiar dacă a fost dovedită vinovăția persoanei.

Durata medie a termenului real de executare a pedepsei cu închisoarea în cauzele de tortură și rele tratamente este de 5.5 ani. Cel mai mic termen de închisoare a fost de cinci ani, iar cel mai mare termen a fost de opt ani .

„... Inculpatul a impus un minor să se dezbrace până la lenjeria de corp, în prezența mai multor persoane, utilizând cuvinte înjositoare și glume pe seama defectului de dicție a minorului. Deși pe mal se aflau bărci, i-a ordonat să intre în apa rece a iazului pentru a extrage plasele de pescuit. Minorul s-a aflat o perioadă îndelungată de timp, căutând plasele pentru pescuit, le-a găsit și a ieșit cu ele la malul opus al iazului, unde deja fiind în stare de inconștiență. A fost scos din apă de către alte persoane și îmbrăcat. Deși minorul se afla în stare de hipotermie și semi-conștiență, inculpatul l-a interogat asupra cazului de pretinsă sustragere a peștelui din acel iaz, utilizând în continuare amenințări și cuvinte înjositoare...”

(extras din cauza 1ra-716/2019)

Aceasta a fost unica cauză unde a fost aplicată sancțiunea prevăzută la art. 166¹alin. (4) Cod penal. care prevede închisoarea de la 8 la 15 ani. În cauza dată a fost aplicată pedeapsă minimă prevăzută de lege.

CSJ a mai dispus aplicarea pedepsei cu amenda, pe motiv că faptele inculpaților nu erau tortură, dar cadeau sub incidența altor fapte penale (rele tratamente, conform versiunii de lege în vigoare până la decembrie 2012)³¹.

Cu referire la suspendarea executării pedepsei, aceasta nu este un drept al inculpatului, ci o discreție a instanței de judecată, care este liberă să aprecieze dacă este sau nu cazul să o acorde. Recurgerea frecventă la suspendarea condiționată a executării pedepsei a contribuit la consolidarea opiniei publicului moldovean că făptuitorii rămân nepedepsiți. De fapt, întotdeauna când dispuneau aplicarea unei pedepse cu închisoarea mai mică de cinci ani, judecătorii dispuneau suspendarea executării acesteia, deoarece legea le permite suspendarea pedepselor cu închisoarea mai mici de cinci ani. Chiar dacă legea prevede că suspendarea ar trebui să fie temeinic motivată, în hotărârile analizate acest lucru rareori a avut loc. Pe de altă parte, am constatat că în majoritatea absolută a cauzelor când

³⁰ Persoanele au comis fapta prevăzute de art 309¹ Cod penal, dar ținând cont de prevederile art.60 alin.(1) lit. b) Cod penal, instanțele au constatat că, a expirat termenul pentru tragere la răspundere.

³¹ A se vedea de exemplu cauzele [1ra-1265/2016](#) - Botezat Veaceslav; [1ra-28/2017](#) – Gînga Vasile etc.

instanțele de judecată aplică art.90 Cod Penal – procuratura declară apel sau recurs în vederea solicitării aplicării executării efective a pedepsei³².

Mai jos prezentăm un exemplu de cauză când CSJ a decis aplicarea art.90 Cod penal, deși curtea de apel a condamnat inculpații la închisoare cu executare.

<i>cauza 1ra-713/2021</i>	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
<i>„În calitate de reprezentanți ai unui serviciu privat de pază, au aplicat față de două persoane mijlocul special de protecție – pulverizatorul iritant cu gaz lacrimogen, stropindu-i la ochi, după ce au aplicat multiple lovituri cu pumnii în diferite regiuni ale corpului. În aceeași zi, la o altă oră (chemare) au aplicat până la 10 lovituri cu bastonul de cauciuc, cu picioarele și pumnii în diferite regiuni ale corpului, preponderent în regiunea capului și spatelui față de alte două persoane...”</i>	<p>Instanța a analizat probele și a încadrat acțiunile ca tratament inuman și degradant (patru episoade față de șapte părți vătămate).</p> <p>Instanța a aplicat amenda a câte 20,000 MDL și interdicția de a desfășura activitatea timp de 5 ani.</p>	<p>Instanța de apel a conchis că prima instanță, reținând în acțiunile inculpaților elementele infracțiunii pentru comiterea a patru episoade, a ales față de inculpați cea mai blândă pedeapsă – amenda.</p> <p>Instanța a condamnat persoanele la închisoare cu executare pe o perioadă de 4 ani și interdicția de a desfășura activitatea timp de 5 ani.</p>	<p>CSJ casează hotărârea instanței de apel și aplică art.90 CP (suspendarea pedepsei închisorii).</p> <p>CSJ motivează prin personalitatea inculpaților, care sunt pentru prima oară pe banca de acuzare, sunt tineri, au familie și copii minori la întreținere .</p> <p>Inculpații a stat efectiv în închisoare 139 zile (aprox. 4 luni).</p>

Practica judiciară analizată în cauzele de tortură și rele tratamente confirmă lipsa unei politici punitive clare în acest domeniu. Această practică nu poate asigura un echilibru cert între scopul de reeducare al torționarilor și așteptările societății față de actul de justiție realizat. Acest lucru a fost confirmat și de unii judecători ai CSJ care au formulat opinii separate³³.

„... fapta săvârșită de inculpat se prezintă de o rezonanță socială deosebit de sporită, având în vedere circumstanțele în care a fost comisă și relațiile la care atentează, iar infracțiunile de acest gen iau amploare în Republica Moldova. Deci, aplicarea prevederilor art. 90 Cod penal, în prezenta speță, nu va avea un impact scontat asupra atingerii scopului pedepsei penale”...

(extras din opinia separată la cauza nr. 1ra-2116/2021 din 24 februarie 2022)

Persoanele suspectate de aplicarea torturii și a relelor tratamente de regulă trebuie să fie suspendate din funcție pe perioada urmăririi penale și examinării cauzei în instanță, pentru a exclude riscul distrugerii probelor și revictimizarea victimei. Conform procuraturii, autoritățile nu dețin informații privind aplicarea acestei măsuri speciale de constringere. Din analiza hotărârilor CSJ, doar într-o cauză

³² Procuratura a solicitat în apel excluderea prevederilor art. 90 Cod penal din sentință. Procuratura a făcut referință la cauza *Zeynap Ozcan c. Turciei* (20 februarie 2007) prin care condamnarea cu suspendarea condiționată a pedepsei inculpatului, ce s-a făcut vinovat de comiterea actelor de tortură, nu constituie o pedeapsă adecvată și conformă prevederilor art. 3 CEDO, fapt ce poate genera condamnarea Republicii Moldova la CtEDO vis-a-vis de toleranța manifestată de autorități față de fenomenul torturii. Instanța de apel a reținut ca neîntemeiată această cerere, or, o pedeapsă cu ispășirea reală a executării pedepsei „ar fi prea aspră în raport cu prejudiciul suportat” (a se vedea cauza nr. [1ra-1438/2020](#))

³³ A se vedea opiniile separate a judecătoarei Elena Cobzac în cauzele nr. [1ra-1115/21](#) și nr. [1ra-2116/2021](#)

din 71 inculpații au fost suspendați din funcție³⁴. Prin urmare, această măsură procesuală este foarte rar aplicată în practică.

Ca rezultat al analizei hotărârilor irevocabile ale CSJ, conchidem că doar a cincea persoană (sau 20 persoane din 102 examinate în prezentul studiu) ajunge să ispășească pedeapsa în închisoarea. Acest fapt încă ar confirma constatările noastre anterioare conform cărora rata de condamnare pentru aplicarea torturii și a relelor tratamente este mică, fapt ce generează impunitate pentru tortionari.³⁵ Este discutabil în ce măsură acest lucru se datorează cadrului legal, dar mai degrabă considerăm că se datorează aplicării deficiente a acestuia în practică.

³⁴ A se vedea cauza nr. [1ra-295/2021](#). Au fost aplicate măsuri procesuale de constrângere - suspendarea provizorie din funcție prin ordinele Șefului Inspectoratului General al Poliției din 24 iulie 2017.

³⁵ CRJM și Promo-LEX, Comunicare către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei privind garanțiile și impactul măsurilor întreprinse de către autorități în vederea prevenirii și combaterii maltratării (2021), disponibilă la: <https://crjm.org/wp-content/uploads/2021/07/2021-07-27-LRCM-PromoLEX-submission-9.2-Levinta-group.pdf>

Uniformitatea practicii judecătorești

Analizând practica judecătorească în cauzele de tortură și rele tratamente nu putem spune cu certitudine că aceasta este totalmente uniformă. Cifrele menționate în capitolul anterior ne vorbesc despre prezența unei practici neuniforme la nivel de curți de apel și al judecătorilor, odată ce numărul impunător de sentințe ale primei instanțe sunt casate, iar soluțiile judecătorilor curții de apel sunt diferite în 59% din cazuri (chiar dacă sunt mai aspre sau mai blânde). Au fost identificate hotărâri ale instanțelor de fond pe care instanțele de apel și CSJ le-au criticat pentru modul defectuos de motivare sau omisiunile directe în examinarea probatoriului.

CSJ-ului îi revine misiunea specială și importantă de uniformizare a practicii judiciare în aceste tipuri de cauze. Aceste eforturi nu ar necesita solicitări de intervenție legislativă, dar mai degrabă organizarea de întâlniri periodice cu toți judecătorii dintr-o singură instanță, codificarea practicii CSJ, elaborarea și aplicarea ghidurilor tematice și probabil un consiliu consultativ al CSJ format din membri cu experiență diversă.

În continuare, prezentăm câteva din spețele analizate, care trezesc dubii cu privire la uniformitatea practicii judecătorești.

Calitatea specială de subiect al infracțiunii prevăzute de art. 166¹ Cod penal

Nu oricare persoană fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani, poate fi subiect al acestei infracțiuni. Legiuitorul a prevăzut calitatea specială a subiectului: 1) persoana publică; 2) persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice; 3) orice altă persoană care: a) acționează cu titlu oficial; b) acționează cu consimțământul expres sau tacit al unei asemenea persoane.

Am observat o practică neuniformă în ceea ce privește dacă cadrele didactice pot fi acuzați pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 166¹ Cod penal. Din cele opt cauze examinate la CSJ, șase persoane au fost achitate³⁶, iar două au fost condamnate³⁷. În una din cele două cauze de condamnare, persoana a fost condamnată în apel la pedeapsa închisorii cu suspendare, iar la nivel de CSJ recursul a fost declarat inadmisibil, fiindcă a fost depus peste termenul legal. Cadrul didactic a fost condamnat pentru agresarea elevilor în temeiul art. 166¹ după ce câteva cadre didactice au fost achitate de CSJ deoarece nu pot fi subiecți ai acestei infracțiuni. După sentința de condamnare, CSJ a mai pronunțat câteva hotărâri în care a constatat că cadrele didactice nu sunt subiecți ai infracțiunii prevăzute de art. 166¹. Prin urmare, condamnarea în cauză nu reprezintă o schimbare de practică judecătorească, ci o deviere de la practica existentă.

cauza nr. 1ra- 121/2016	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
<i>„Urmărind scopul de umilire a elevilor care urcaseră pe acoperișul școlii, a scos în fața clasei un minor și certându-l l-a apucat strâns cu mâna de bărbie și l-a lovit cu capul de tablă, cauzându-i leziune sub formă de echimoze, care</i>	Fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Persoană a fost recunoscută vinovată conform art. 313 Cod contravențional.	Acțiunile inculpatului au produs minorului suferințe fizice și psihice, fapt confirmat prin declarațiile martorilor (alți minori). Instanța de apel califică funcția de director de	CSJ atestă că nici victima, nici inculpatul (director de școală) nu dețineau calitățile speciale, prevăzute de lege, necesare pentru încadrarea în temeiul art. 166¹ CP, iar gradul suferințelor cauzate în

³⁶ A se vedea cauzele 1ra- 121/2016, 1ra-333/2017, 1ra-938/2017, 1ra-72/2016, 1ra-1398/2017 și 1ra-1378/20

³⁷ A se vedea cauzele 1ra-1266/2018 și 1ra-1130/2018

<i>conform concluziei expertizei se califică ca vătămare corporală neînsemnată.”</i>		gimnaziu ca persoană cu funcție de răspundere. Condamna persoana în baza art.166 ¹ alin.(2) lit. a), e) CP și aplică amenda în valoare de 16,000 MDL și interdicția de a desfășura activitatea timp de 5 ani.	urma acțiunilor ilegale nu permit încadrarea acestora ca infracțiune, dar ca contravenție (313 CC)
	<i>Achitare</i>	<i>Condamnare</i>	<i>Achitare</i>

<i>cauza 1ra-1266/2018</i>	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
<i>„Persoana aplicat trei lovituri cu palma peste față unui minor, apoi a aplicat lovituri după cap altui minor și a folosit constant replici jignitoare în adresa lor . La altă dată, prin constrângere verbală i-a impus pe aceștia să execute a câte 1,000 genuflexiuni fiecare, efort fizic de intensitate exagerată, care a generat surmenajul excesiv al copiilor vizați ”</i>	Instanța de fond a analizat probele și a încadrat acțiunile ca tratament inuman și degradant. Instanța de fond a aplicat amenda în valoare de 17,000 MDL și interdicția de a desfășura activitatea timp de 5 ani.	Instanța de apel a menținut hotărârea primei instanțe. Acțiunile inculpatei și consecințele acestora, sunt prea abuzive pentru psihica unor copii de vârstă de 10-12 ani, fapt ce indică că au depășit gradul minim prevăzut de art. 3 CEDO și se încadrează cu idealitate în normele juridice prevăzute la art. 166 ¹ Cod penal.	CSJ a menținut hotărârea instanțelor inferioare, inclusiv concluziile acestora. CSJ a menționat că inculpata în calitate de profesoară și directoare de gimnaziu nu a acționat cu titlul oficial, dar a acționat ca o persoană care execută atribuțiile unei autorități publice, fiind subiect al infracțiunii.
	<i>Condamnare</i>	<i>Condamnare</i>	<i>Condamnare</i>

În toate cele șase cauze de achitare menținute de CSJ, soluția similară a venit de la nivelul instanței de fond. Practica neuniformă a fost creată la nivel de curți de apel, unde în patru cauze, persoanele au fost condamnate. De regulă, instanțele de apel casau hotărârile instanțelor de fond, pe motiv că ultimele nu au dat apreciere corectă declarațiilor părții vătămate și a martorilor și nu în ultimul rând considerau că cadrele didactice sunt subiecți ai infracțiunii date. La rândul său, CSJ casa hotărârile instanțelor de apel, cu menținerea celor pronunțate de prima instanță.

„Nivelul minim de gravitate”

Conform literaturii de specialitate, „nivelul minim de gravitate” presupune o apreciere relativă de la caz la caz. Aprecierea va lua în calcul: intensitatea acțiunii sau inacțiunii de cauzare a unei dureri sau suferințe, fizice sau psihice, unei persoane; durata aplicării acestora; efectele faptei asupra fizicului și psihicului persoanei; mijloacele aplicabile; metoda de operare; ambianța acțiunii sau inacțiunii de cauzare a unei dureri sau suferințe, fizice sau psihice, unei persoane; sexul; vârsta; starea de sănătate a victimei etc. Toate în ansamblu pot să ne ilustreze dacă durerea sau suferința este sau nu puternică. Deci, pentru a fi „puternică”, durerea sau suferința trebuie să atingă un nivel de intensitate și atrocitate. De regulă, corespunderea acestor cerințe este rezultatul unei fapte cu efect puternic sau al

cumulării de către făptuitor a mai multor acțiuni sau inacțiuni, săvârșite cu intenție unică și cu un singur scop³⁸.

<i>cauza 1ra-1283/2021</i>	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
<i>„ca rezultatul unui conflict verbal, subiectul, membru al unei gărzi populare, aplicat unei persoane o lovitură cu pumnul în regiunea capului, fapt de la care acesta și-a pierdut cunoștința”</i>	Instanța de fond a analizat probele și a încadrat acțiunile ca tratament inuman și degradant. Instanța de fond a aplicat amenda de 18,000 MDL și interdicția de a desfășura activitatea timp de 5 ani.	Instanța de apel a încetat procesul penal deoarece fapta comisă constituie o contravenție, inclusiv a expirat termenul de prescripție pentru sancționare. Instanța de apel a indicat că însăși partea vătămată a declarat că, i-a fost aplicată o singură lovitură, iar conflictul dintre ei a durat în jur de 5-10 min, astfel lipsește elementul tratamentului inuman, care este estimat că, a fost premeditat aplicat ore în șir și a cauzat fie vătămare corporală, fie suferințe fizice sau psihice profunde.	CSJ casează hotărârea instanței de apel cu menținerea hotărârii instanței de fond. CSJ a evidențiat că „prin necesitatea pedepsirii părții vătămate, pentru comportamentul manifestat față de membrii Gărzii Populare și acțiunile acestuia de fumat în public - a fost factorul determinant”. CSJ a invocat că durerea și suferința părții vătămate nu poate fi considerată o simplă "brutalitate", după cum a reținut instanța de apel, dar aceasta cade sub incidența de tratament inuman și degradant.
	<i>Condamnare</i>	<i>Achitare</i>	<i>Condamnare</i>

În cauza menționată mai sus am observat poziții complet diferite ale instanțelor de judecată. Conform instanței de apel, tratamentul aplicat victimei trebuie să depășească un anumit „nivel minim de gravitate” iar tratamentul inuman ori degradant constituie nu o simplă brutalitate ci este suficient de grav, iar dacă persistă îndoieli privind suficiența de gravitate a tratamentului, răspunderea nu va fi aplicată în baza art. 166¹ alin. (1) Cod penal. CSJ a invocat că durerea și suferința părții vătămate urmare a loviturii cu pumnul în regiunea capului, nu poate fi considerată o simplă "brutalitate" și acest comportament cade sub incidența infracțiunii de tratament inuman și degradant.

<i>Cauza nr. 1ra-80/2017</i>	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
<i>„fiind șef de direcție a unei agenții ecologice, în scopul pedepsirii unei persoane pentru o sustragere de lemne, s-a deplasat la domiciliul acestuia și i-a aplicat mai multe lovituri cu pumnii și picioarele peste diferite părți ale corpului, cauzând vătămări corporale neînsemnate”</i>	Instanța de fond a analizat probele și a încadrat acțiunile ca tratament inuman și degradant. Procuratura a încadrat faptele ca tortură. Instanța a aplicat amenda de 20,000 MDL și interdicția de a desfășura activitatea timp de 5 ani.	Curtea de apel a încetat procesul penal pe motiv ca fapta comisă nu este suficient de gravă și constituie contravenție și în legătură cu intervenirea prescripției răspunderii contravenționale	CSJ a menținut hotărârea instanței de apel, inclusiv concluziile acesteia.
	<i>Condamnare</i>	<i>Achitare</i>	<i>Achitare</i>

³⁸ Procuratura Republicii Moldova, Recomandări metodologice pentru investigarea eficientă a infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, Chișinău, 2014, pag. 36, disponibil la: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/MDA/INT_CAT_AIS_MDA_29483_E.pdf

Instanța de apel a constatat că, nu și-a găsit confirmare elementul constitutiv (latura obiectivă) al infracțiunii, anume „pragul de gravitate a unei dureri sau suferințe fizice ori psihice, care ar reprezenta tratament inuman sau degradant”. Asta deși coraportat la hotărârea precedentă, au fost aplicate mult mai multe lovituri, inclusiv cu picioarele. Procuratura la rândul său a solicitat pe parcursul examinării cauzei încadrarea prezentelor fapte ca tortură. Conform CSJ, conflictul iscat între inculpat și victimă este un rezultat al relațiilor de conflict din trecut, dintre doi consăteni, și nicidecum între o persoană fizică și persoană publică sau funcționar. Adițional fapta ar fi fost comisă în afară orelor de lucru.

Neexercitarea atribuțiilor de serviciu la momentul comiterii faptei

Cauza nr. 1ra-911/17	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
„S-a prezentat la domiciliul victimei și declarând oficial și cunoscând că victima cunoștea că el este colaborator de poliție, a acționat în vederea intimidării acestuia de a-și schimba declarațiile într-un proces penal unde tatăl inculpatului figura în calitate de bănuț i-a aplicat mai multe lovituri cu pumnii în regiunea abdomenului. ”	Instanța de fond a condamnat persoana în baza art.287 CP - huliganism. Instanța de fond a considerat că subiectul nu se afla în exercitarea atribuțiilor de serviciu la momentul comiterii faptei. A sancționat persoana cu amendă de 12,000 MDL.	Instanța de apel a recalificat faptele ca rele tratamente. A statuat că subiectul se afla la serviciu, or, potrivit art. 26 al Legii cu privire la activitatea poliției și a activității polițistului, el desfășoară activitatea profesională în interesul și în sprijinul persoanei, comunității și al instituțiilor statului, exclusiv pe baza și în executarea legii etc. A sancționat persoana cu amendă de 20,000 MDL, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții pe termen de 3 ani.	CSJ a menținut hotărârea instanței de apel, inclusiv concluziile acesteia
	<i>Condamnare în temeiul art.287</i>	<i>Condamnare în temeiul art. 166¹</i>	<i>Condamnare în temeiul art. 166¹</i>

Instanța de fond și instanța de apel au avut vizuni diferite. Prima instanța a recalificat faptele inculpatului ca huliganism. Conform instanței de apel, inculpatul nu se afla în exercițiul funcțiunii, dar a acționat în numele autorității publice, în calitate de persoană oficială, acțiuni care a și condiționat victimizarea persoanei prin survenirea sentimentelor de frică, anxietate și inferioritate. Adițional, polițistului îi este interzis să abuzeze de calitatea oficială și să compromită, prin activitatea sa privată ori publică, prestigiul funcției sau al autorității din care face parte. CSJ a confirmat constatările instanței de apel.

Delimitarea dintre tortură și rele tratamente

Reieșind din trăsăturile speciale care decurg din conținutul termenului, doar formele grave ale durerii sau suferinței psihice sau fizice pot fi calificate drept tortura. Acest grad de severitate poate fi dedus direct dintr-o singură acțiune cu cruzime deosebită sau ca consecință a unei combinații de cauză de durere psihică și/sau fizică, care sunt diferite și se repetă, care în ansamblu cauzează anxietăți și/sau leziuni de o gravitate caracteristică torturii.

Cauza nr. 1ra-716/2019	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
„... Inculpatul a impus un minor să se dezbrace până la lenjeria de corp, în prezența mai multor persoane, utilizând cuvinte înjositoare și glume pe seama defectului de dicție a minorului. Deși pe mal se aflau bărci, i-a ordonat să intre în apa rece a iazului pentru a extrage plasele de pescuit. Minorul s-a aflat o perioadă îndelungată de timp, căutând plasele pentru pescuit, le-a găsit și a ieșit cu ele la malul opus al iazului, unde deja fiind în stare de inconștiență. A fost scos din apă de către alte persoane și îmbrăcat. Deși minorul se afla în stare de hipotermie și semi-conștiență, inculpatul l-a interogat asupra cazului de pretinsă sustragere a peștelui din acel iaz, utilizând în continuare amenințări și cuvinte înjositoare...”	Instanța de fond a analizat probele și a încadrat acțiunile ca tratament inuman și degradant. Procuratura a încadrat faptele ca tortură.	Instanța de apel a recalificat faptele în tortură. Instanța de apel a apreciat ca drept eronată concluzia primei instanțe precum că durerea sau suferința provocată victimei nu a fost puternică, or, modalitatea de comitere a condus la urmări ce constituie suferințe fizice sau psihice puternice.	CSJ a menținut hotărârea instanței de apel.

În cauza de mai sus, instanța de fond a avut o opinie diferită față de cele superioare, motivând că fapta inculpatului nu a atins nivelul necesar de severitate (nu a fost suficient de puternică) pentru a fi calificată ca tortură. Instanța de apel și CSJ au conchis că în cauza a fost aplicată tortură și nu tratamentul inuman, fiindcă exista suficientă intensitate și scopul de intimidare, umilire a minorului, recunoașterea vinei de către acesta în comiterea sustragerii peștelui din bazinul acvatic, precum și pedepsirii lui pentru fapta comisă, astfel că aflarea minorului în apa rece în decurs de o perioadă îndelungată, cauzând o intensitate suficientă de durere. Aceasta a fost unica cauză unde CSJ a aplicat / menținut sancțiunea prevăzută la art. 166¹alin. (4) Cod penal. În cauza dată a fost aplicată pedeapsă minimă prevăzută de lege (8 ani de închisoare).

Cauza nr 1ra-590/2018	Argumentare fond	Argumentare apel	Argumentare CSJ
<i>La 9 aprilie 2009, inculpatul a reținut și a condus persona la comisariat, neavând careva temei legal, urmărind scopul de a face presiuni asupra eii pentru a obține mărturisiri în vederea identificării participanților la acțiunile din 7 aprilie 2009. Ulterior i-a aplicat mai multe lovituri cu pumnii în regiunea capului după care l-au impus să se culce pe podea cu fața în jos și haina peste cap și în continuarea acțiunilor ilegale i-au aplicat numeroase lovituri cu picioarele peste unele regiuni ale corpului.</i>	Instanța de fond a condamnat persoana în baza art.328 alin.(1) Cod penal (depășirea atribuțiilor de serviciu). Instanța a recalificat faptele. Procurorul a solicitat condamnarea în baza art.309 ¹ alin.3	Instanța de apel a casat hotărârea instanței de fond calificând faptele ca tortură.	CSJ a menținut hotărârea instanței de apel, inclusiv concluziile acesteia. Anterior a fost remisă la rejudecatre de 3 ori.
	<i>Condamnare art.328 Cod penal</i>	<i>Condamnare</i>	<i>Condamnare</i>

CtEDO a enunțat în multe hotărâri că distincția dintre tortură și alte tipuri de maltratare trebuie realizată conform diferenței de intensitate a durerii cauzate, gravitatea sau intensitatea durerii cauzate poate fi determinată exact referindu-ne la: 1) durata, 2) consecințele fizice și psihice, 3) sexul, vârsta și

starea sănătății victimei, 4) modul și metoda de executare³⁹. În cauza prenotată mai sus, instanța de fond a considerat irelevante circumstanțele enunțate în jurisprudența CtEDO. Instanța de apel și CSJ au obiectat deciziei instanței de fond și au recalificat faptele inculpatului ca tortură.

Cu toate acestea, regula importantă pe care am evidențiat prin analiza hotărârilor tuturor instanțelor de judecată este că, dacă persistă îndoieli privind gradul de gravitate a durerii sau a suferinței cauzate victimei, răspunderea urmează a fi aplicată conform alin.(1) art.166¹ Cod penal (rele tratamente) nu conform alin.(3) art.166¹ Cod penal (tortură).⁴⁰

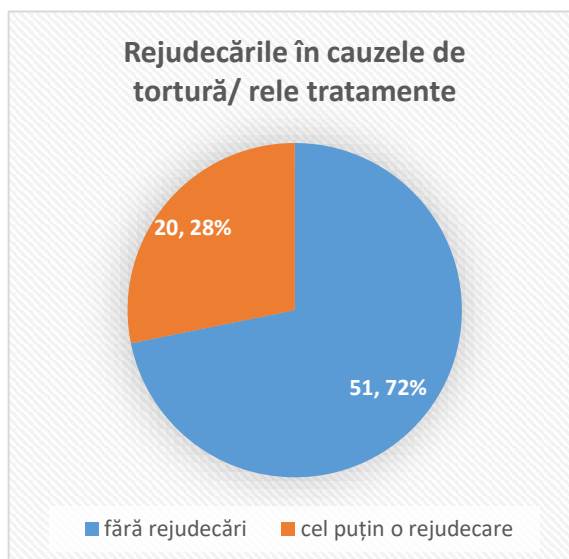
Rejudecările în cauzele de tortură și rele tratamente

În cadrul acestei analize au fost examinate 71 de cauze. Altele peste 30 de cauze erau încă în examinare, fiind remise de către CSJ la rejudecare în instanța de apel.

Din cele 71 de cauze, 51 (72%) nu au fost remise vreodată la rejudecare, iar altele 20 (28%) au fost remise la rejudecare cel puțin o dată. Acest fapt sugerează că fiecare a treia cauză de tortură sau rele tratamente a fost remisă la rejudecare de către CSJ.

Remiterea cauzei la rejudecare înseamnă mai degrabă necesitatea remedierii unor erori admise de către instanțele de judecată inferioare. Cu toate acestea, pare a fi problematic când chiar fiecare a treia cauză în privința persoanelor investigate, înainte de a deveni irevocabilă, este trimisă cel puțin odată la rejudecare.

Mai gravă situația în care cauzele sunt remise la rejudecare de două sau mai multe ori. În cel puțin opt cauze (11%) analizate, dosarul a fost trimis de CSJ la rejudecare de cel puțin trei ori. Remiterea repetată la rejudecare a acelorași cauze este greu de justificat. Mai mult, remiterea cauzei la rejudecare crește în mod automat șansele pentru survenirea termenului de prescripție pentru infracțiunile comise până în decembrie 2012.

În decizia de trimitere a cauzei la rejudecare, cel mai des CSJ invocă aprecierea insuficientă a probelor de către instanțele ierarhic inferioare. Din analiza cauzelor, CSJ a menționat că indicațiile din prima decizie de remitere la rejudecare nu au fost respectate de către instanța de apel⁴¹.

Numărul mare de decizii de remitere la rejudecare în cauzele de tortură și rele tratamente poate constitui un indicator al deficiențelor existente în activitatea curților de apel.

³⁹ A se vedea cauza Corsacov c. Moldovei, nr. 18944/02, 4 Aprilie 2006; cauza Selmouni c. Franței nr. 25803/94, 1999-V; cauza Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusie [MC], nr. 48787/99),

⁴⁰ A se vedea de exemplu cauza [nr. 1ra-72/2016](#)

⁴¹ Inițial instanța de apel condamnă toți trei inculpați la câte 5 ani închisoare, cu executarea pedepsei. Ulterior instanța de apel îi achită din motiv că fapta nu a fost săvârșită de inculpați. Instanța de apel nu a pus la îndoială faptul că la 8 aprilie 2009 persoanei au fost provocate acțiuni de tortură, însă prin probele administrate nu s-a confirmat că acțiunile infracționale au fost comise anume de inculpați. Conform instanței de apel, în timpul când se pretinde, ar fi maltratată persoană, doi din trei inculpați, se aflau, de fapt, în afara incintei comisariatului de poliție (eventual alibi) însă instanța a omis să arate care probe dovedesc acest fapt. CSJ din aceste considerente a remis din nou cauza la rejudecare.

Concluzii

- Au fost analizate 71 de hotărâri irevocabile ale CSJ. Acestea se referă la faptele săvârșite între anii 2006 și 2018.
- Rata medie de examinare a cauzelor de tortură și rele tratamente în cele trei nivele de instanță este de 6 ani. Acest lucru denotă că justiția în asemenea cauze durează de 4.5 ori mai mult decât în mod obișnuit. Unele cauze sunt examinate și mai mult de opt sau 10 ani, ceea ce a determinat expirarea termenului de prescripție pentru aplicarea sancțiunii penale.
- Durata totală a procesului penal este la fel mare. În unele cauze analizate, urmărirea penală a durat mai mult de șase ani. O tergiversare a urmăririi penale sau a examinării cauzei în instanța de judecată ar putea fi explicată prin lipsa de voință, sau frica față de suspecti, care sunt persoane cu funcții publice și conexiuni influente, sau cu care procurorii și judecătorii interacționează frecvent.
- Cea mai mică durată a unui proces judiciar a fost de 375 de zile. Durata examinării a 12 cauze (16%) a depășit opt sau chiar 10 ani. Cel mai lung proces judiciar a durat 11.5 ani.
- Rata de achitare în instanțele de fond constituie 50%, fiind de 15 ori mai mare decât rata medie de achitare din țară (3%). Cu toate acestea, procurorii au șanse mai mari de izbândă în instanța de apel, or, rata condamnărilor a crescut la 82%, față de 50% în prima instanță.
- La nivelul curților de apel, soluția primei instanțe este casata cu o rată de 59%. În comparație cu alte tipuri de dosare examinate, acest lucru poate vorbi despre o examinare defectuoasă a cauzelor de către judecătorii, despre lipsa practicilor judecătorești uniforme, sau despre predispoziția pro-acuzatorială a judecătorilor curților de apel. În apel, în 50% din cazuri, pedeapsa este mai aspră, iar în 9% din cazuri - mai blândă (dintre care, 15 persoane au fost achitate).
- La CSJ, practic, trei hotărâri din patru ale instanței de apel sunt menținute. Adică, majoritatea deciziilor „finale” în cauzele de tortură și rele tratamente se iau la nivel de instanțe de apel.
- Șansă că persoana va obține o pedeapsă mai blândă la nivel de CSJ este mai mare, decât la nivel de instanța apel. Chiar dacă în 76% din cererile de recurs natura soluției față de apel a rămas neschimbată, în 17% de cauze CSJ a dat o soluție mai favorabilă recurentului. În doar 7% din cauzele examinate, CSJ a emis o sancțiune mai aspră decât instanța de apel.
- 75% din hotărârile CSJ analizate se referă la sancționarea (după caz achitarea) polițiștilor. Această categorie de subiecți este urmată de către angajații din educație, care reprezintă 8%, și de reprezentanții serviciilor private de pază – 6%.
- 71 persoane au fost sancționate cu pedeapsa închisorii, dintre care doar 20 au fost întemnițați. Rata de condamnare reală a mică, fapt ce ar genera impunitate pentru tortionari.
- Durata medie a termenului real de executare a pedepsei cu închisoarea este de 5.5 ani, iar cea mai mare – opt ani. În toate cazurile când judecătorii au aplicat o pedeapsă cu închisoarea mai mică de cinci ani, ei au suspendat executarea acesteia, uneori fără vreo motivare concludentă.
- Aproape fiecare a treia cauză este remisă la rejudecare. În cel puțin 8 cauze (11%) analizate, CSJ a remis cauza la rejudecare de trei sau mai multe ori. Acest lucru deseori vorbește despre nerespectarea indicațiilor CSJ de către curțile de apel, sau despre temeinicia contestabilă a acestor indicații.
- Practica judecătorească nu este pe deplin uniformă, mai ales la nivele diferite de instanțe. Aceasta poate fi determinată inclusiv de inconsistențe în practica CSJ.

Recomandări

- **Studiul NU recomandă înăsprirea sancțiunilor pentru fapte de tortură sau rele tratamente.** Este important de a asigura că sancțiunile deja prevăzute de lege sunt aplicate corespunzător.
- **Modificarea Codului de procedură penală prin excluderea posibilității de remite repetată a cauzei la rejudecare**
- **Consolidarea eforturilor de uniformizare a practicii judiciare** - rezultatele cercetării scot în față prezența unei practici neuniforme la nivelul curților de apel și/sau a judecătoriilor, odată ce un număr impunător de sentințe ale primei instanțe sunt casate (rata de sub 60%) și soluțiile judecătorilor curții de apel sunt diferite. Respectiv sunt necesare generalizări ale practicii judiciare inclusiv la nivelul curților de apel. Un rol primordial în acest efort îl are CSJ. Aceste eforturi țin de introducerea pentru CSJ și instanțele inferioare a unui mecanism formal de consolidare a practicii judecătorești⁴² prin: organizarea de întâlniri periodice cu toți judecătorii dintr-o singură instanță, codificarea practicii CSJ, elaborarea și aplicarea ghidurilor privind individualizarea sancțiunilor penale și un consiliu consultativ al CSJ format din membri cu experiență diversă, inclusiv din afara sistemului judecătoresc.

⁴² Alte recomandări pot fi găsite într-un alt studiu CRJM „De la hotărâri judecătorești la justiție: Cum asigurăm o mai bună motivare a hotărârilor judecătorești în Republica Moldova?” (2021), disponibil la: https://crjm.org/wp-content/uploads/2021/11/2021-22-10-De-la-hotarari-judecatoresti-la-justitie_2021-RO_FINAL.pdf.